

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΜΑΖΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ»**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:

ΙΣΑΒΕΛΛΑ ΘΕΟΧΑΡΗ

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ:

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤΕΡΓΙΟΥ

ΠΑΤΡΑ

ΜΑΡΤΙΟΣ 2012

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	σελ.1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ.2
1.1 ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.....	σελ.2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	σελ.5
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	σελ.5
2.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟΥΣ ΦΥΣΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ	σελ.8
2.3 ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	σελ.14
2.4 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΜΕ ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΞΙΑ	σελ.17
2.5 ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	σελ.22
2.6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	σελ.23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ	σελ.25
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	σελ.25
3.2 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	σελ.27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΜΑΖΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	σελ.28
4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ: ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΜΑΖΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	σελ.28

4.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΖΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	σελ.30
4.2.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	σελ.31
4.2.1.1 ΘΕΤΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	σελ.31
4.2.1.2 ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	σελ.33
4.2.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	σελ.38
4.2.2.1 ΕΥΜΕΝΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	σελ.38
4.2.2.2 ΔΥΣΜΕΝΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	σελ.39
4.2.3 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	σελ.41
4.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	σελ.42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΜΟΡΦΕ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	σελ.44
5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	σελ.44
5.2 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	σελ.46
5.2.1 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	σελ.46
5.2.2 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	σελ.48
5.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	σελ.76
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	σελ.77
6.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	σελ.77
6.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	σελ.77
6.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	σελ.78

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....σελ.80	
7.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....σελ.80	
7.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣσελ.81	
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑσελ.83	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1σελ.86	

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το θέμα της παρούσας πτυχιακής είναι «Ο Μαζικός Τουρισμός και οι Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού». Η εργασία αναφέρεται στα γενικά στοιχεία του τουρισμού και των εναλλακτικών μορφών του. Στη συνέχεια, γίνεται μια βιβλιογραφική ανασκόπηση όπου περιέχει τον τουρισμό στην Ελλάδα, τις επιπτώσεις του τουρισμού στους φυσικούς πόρους, τις επιδράσεις του τουρισμού στο δομημένο περιβάλλον, τις επιπτώσεις του τουρισμού στις περιοχές με ιδιαίτερη πολιτισμική και ιστορική αξία και τις θετικές επιδράσεις του τουρισμού στο περιβάλλον. Έπειτα, αναφέρεται η εισαγωγή στο τουριστικό μάρκετινγκ και μαζικός τουρισμός όπου περιλαμβάνει τη γενική αναφορά στο μαζικό τουρισμό, τις επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού, τις οικονομικές επιπτώσεις, τις θετικές και αρνητικές οικονομικές επιπτώσεις, τις κοινωνικές επιπτώσεις, τις ευμενείς και δυσμενείς κοινωνικές επιπτώσεις και τις επιπτώσεις του τουρισμού στο περιβάλλον. Ακόμα συμπεριλαμβάνονται τα είδη τουρισμού και ο εναλλακτικός τουρισμός που αποτελείται από τα χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού και τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Ωστόσο, υπάρχουν και οι προοπτικές εξέλιξης του εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα όπου είναι η ιδανική χώρα για την ανάπτυξη και εξέλιξη του εναλλακτικού τουρισμού και τα προγράμματα στήριξης του εναλλακτικού τουρισμού. Στο τέλος, θα αναφερθούν τα συμπεράσματα και οι προτάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ο τουρισμός αποτελεί ένα πολυδιάστατο φαινόμενο με οικονομικές κυρίως, αλλά και με κοινωνικές, πολιτιστικές και περιβαλλοντικές διαστάσεις, οι επιδράσεις του οποίου παντού όπου αναπτύσσεται κάθε άλλο παρά να υποεκτιμηθούν μπορούν και πολύ περισσότερο να αγνοηθούν.

Με τη σύγχρονή του μορφή ο τουρισμός έχει πάρει πια μαζικό χαρακτήρα, γεγονός που το κάνει να διαφοροποιείται ουσιαστικά από παλιότερες μορφές του. Ο τρόπος με τον οποίο εκδηλώνεται αυτός σήμερα δεν διαφέρει σε γενικές γραμμές από αυτόν του παρελθόντος. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι η διαφορά μεταξύ παλιότερων μορφών τουρισμού και της σημερινής του μορφής είναι μάλλον ποσοτική και ποιοτική.

Ο τουρισμός με τη σύγχρονή του μορφή θα μπορούσε να οριστεί σαν η πρόσκαιρη μετακίνηση ανθρώπων από τον τόπο της μόνιμης διαμονής τους σε έναν άλλον εκτός αυτού με αποκλειστικό σκοπό την ικανοποίηση των τουριστικών αναγκών ή επιθυμιών τους, που όμως δεν είναι πάντα ανάγκες ή επιθυμίες ξεκούρασης και αναψυχής, καθώς και η οργανωμένη προσπάθεια για την προσέλκυση, υποδοχή και καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση αυτών των ανθρώπων.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι στην ανάπτυξη του τουρισμού καθοριστικό ρόλο διαδραμάτισε η τεχνολογική εξέλιξη των μεταφορικών μέσων και κυρίως η «λαϊκοποίησή» τους και αυτό γιατί πέρα από τα στοιχεία της μαζικότητας και ομαδικότητας προστέθηκε σε αυτόν και το στοιχείο της

υπερεθνικότητας. Τα τρία αυτά στοιχεία μαζί αποτελούν τα βασικά συστατικά στοιχεία του σύγχρονου τουρισμού και παράλληλα διαγράφουν έντονα τη φυσιογνωμία του. Εκτός όμως από την αποφασιστικής σημασίας συμβολή της εξέλιξης των μεταφορικών μέσων στη τουριστική ανάπτυξη, καθοριστικό ρόλο προς την κατεύθυνση αυτή διαδραμάτισαν και άλλοι παράγοντες, όπως είναι για παράδειγμα η αύξηση του κατά κεφαλήν εθνικού εισοδήματος και πλούτου η βελτίωση των συνθηκών απασχόλησης και όρων αμοιβής των εργαζομένων, η ανάπτυξη των τουριστικών επιχειρήσεων κλπ.

Ο τουρισμός διακρίνεται σε: α) εγχώριο, ο οποίος αφορά τους κατοίκους μια δεδομένης χώρας, που ταξιδεύουν εντός της χώρας, β) εξερχόμενο, όπου αφορά τους κατοίκους μιας χώρας, που ταξιδεύουν σε άλλη χώρα, γ) εισερχόμενο όπου αφορά τους αλλοδαπούς, που ταξιδεύουν σε μια δεδομένη χώρα. Ο διεθνής τουρισμός είναι ο εισερχόμενος και εξερχόμενος τουρισμός μαζί. Βέβαια υπάρχει ο εσωτερικός τουρισμός όπου καλύπτει τον εγχώριο και εισερχόμενο τουρισμό, ενώ ο εθνικός τουρισμός καλύπτει τον εγχώριο και εξωτερικό τουρισμό (Holloway & Robinson, 2007).

Ο τουρισμός κατηγοριοποιείται σε τρεις γενικές μορφές. Αρχικά υπάρχει ο μαζικός τουρισμός όπου είναι η πιο παραδοσιακή μορφή και η οποία περιλαμβάνει την πλειοψηφία των τουριστών που αναζητούν στο ταξίδι κυρίως ξεκούραση και διασκέδαση σε ηλιοτροπικούς προορισμούς. Στη συνέχεια, υπάρχει ο Τουρισμός Ειδικών Ενδιαφερόντων, όπου έχει σχέση με ένα πλήθος επιμέρους μορφών τουρισμού που επιλέγουν τα άτομα ανάλογα με τα ειδικά ενδιαφέροντα και κίνητρα που έχουν, όπως είναι ο θρησκευτικός τουρισμός, ο επαγγελματικός, ο συνεδριακός, υγείας, θεματικός, ο εκπαιδευτικός, ο κοινωνικός και ο αστικός τουρισμός. Τέλος, υπάρχει ο εναλλακτικός τουρισμός που περιλαμβάνει ένα πλήθος

μορφών τουρισμού, όπως είναι ο αγροτουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός, ο ορεινός, ο χειμερινός, ο ορειβατικός, ο οικοτουρισμός, ο υπαίθριος και ο τουρισμός περιπέτειας, τις οποίες επιλέγουν οι άνθρωποι που αναζητούν ένα διαφορετικό τρόπο διακοπών. Ο όρος ειδικές μορφές τουρισμού χρησιμοποιείται διεθνώς, όπου περιλαμβάνει τον τουρισμό ενδιαφερόντων και τον εναλλακτικό τουρισμό.

Στις ειδικές μορφές τουρισμού οι τουρίστες συνήθως επιθυμούν δράση και ενεργή συμμετοχή σε δραστηριότητες κατά τη διάρκεια των διακοπών τους. Από τη δεκαετία του 1960 ο μαζικός τουρισμός που κυριαρχεί αρχίζει να εγκαταλείπεται σταδιακά από το τέλος της δεκαετίας του 1970, λόγω προβλημάτων που συνεπάγεται στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον. Οι ειδικές και οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού συνεπάγονται σε ενεργητικές δραστηριότητες για τον τουρίστα και συνδέονται με τις αρχές αειφόρου ανάπτυξης. Ο εναλλακτικός τουρισμός είναι οικονομικά πιο αποδοτικός και λιγότερο συνδεδεμένος με τις θερινές διακοπές (Λαγός, 2005).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Η ραγδαία ανάπτυξη του τουρισμού, σε παγκόσμιο επίπεδο, καταγράφεται ως ένα από τα σπουδαιότερα κοινωνικά φαινόμενα της μεταπολεμικής περιόδου. Οι σημαντικότεροι παράγοντες που επηρέασαν θετικά την εξέλιξη αυτή ήταν:

- Ø Η σταθερή οικονομική ανάπτυξη των περισσότερων χωρών
- Ø Η αύξηση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων τους.
- Ø Η δημιουργία κοινωνικού κράτους (άδειες, συντάξεις κλπ), που έδινε την οικονομική και χρονική δυνατότητα σε περισσότερες ομάδες να ταξιδεύουν για τουρισμό.
- Ø Οι τεχνολογικές εξελίξεις, ιδιαίτερα στους τομείς των μεταφορών και επικοινωνιών, που επέτρεπαν την πραγματοποίηση άνετων, ασφαλών και φθηνών ταξιδιών καθώς και εύκολη επικοινωνία και πληροφόρηση.
- Ø Η ανάπτυξη και εξειδίκευση του τουριστικού κλάδου και η συνεχής οργανωτική βελτίωσή του.
- Ø Η δημιουργία, συμπληρωματικών του τουρισμού, γενικών και ειδικών υποδομών και διευκολύνσεων.

Στη χώρα μας ο τουρισμός αποτελεί μία από τις σημαντικότερες οικονομικές δραστηριότητες και κατέχει κυρίαρχη θέση στον τριτογενή τομέα. Η Ελλάδα, από την πρώτη στιγμή που εμφανίστηκε στην οργανωμένη τουριστική αγορά, καθιερώθηκε ως μία από τις περισσότερο αξιόλογες περιοχές υποδοχής του τουριστικού ρεύματος και ως παραδοσιακός προορισμός του οργανωμένου μαζικού τουρισμού. Παρά

το γεγονός ότι ο τουριστικός τομέας είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος και επηρεάζεται άμεσα από τις διεθνείς πολιτικές και οικονομικές συνθήκες, τις διακρατικές σχέσεις, τον ανταγωνισμό κλπ. διεκδικεί μια από τις πρώτες θέσεις στις συναλλαγματικές πηγές της χώρας αλλά και σύνολο των οικονομικών μεγεθών του ΑΕΠ, των τουριστικών εισπράξεων σε συνάλλαγμα αλλά και στην απασχόληση επί του ενεργού πληθυσμού (Ηγουμενάκης, 1999).

Η Ευρωπαϊκή τουριστική βιομηχανία αντιμετωπίζει τα τελευταία χρόνια οξύ ανταγωνισμό και προσπαθεί να ανακόψει τη μείωση του μεριδίου της στην αγορά, ανακηρύσσοντας τον τουρισμό σε στρατηγική προτεραιότητα οικονομικής ανάπτυξης και απασχόλησης.

Το έτος 1990 είχε ανακηρυχθεί έτος τουρισμού και το γεγονός αυτό έγινε αφορμή να προβληθούν τόσο τα οφέλη όσο και τα προβλήματά του τουριστικού τομέα. Επιπλέον, τα αρμόδια όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεσμοθέτησαν σειρά μέτρων και δράσεων με σκοπό την άμεση και αποτελεσματική ενίσχυση του τουρισμού γενικότερα αλλά και ειδικότερα του αγροτουρισμού και των εναλλακτικών μορφών τουρισμού με σκοπό τη συγκράτηση και την οικονομική ενίσχυση του πληθυσμού των ορεινών και των μειονεκτικών περιοχών των χωρών - μελών.

Στον ελληνικό χώρο, ο τουρισμός παρουσιάζει σταθερή ανοδική τάση. Ωστόσο, παρά τις ευνοϊκές προοπτικές, ο τομέας αυτός αντιμετωπίζει ορισμένα προβλήματα όπως:

- Ø Τον έντονα εποχικό χαρακτήρα της δραστηριότητας αυτής, κυρίως την περίοδο Ιουνίου –Σεπτεμβρίου.

- Ø Την άνιση γεωγραφική κατανομή των τουριστικών δραστηριοτήτων, με μεγάλη συγκέντρωση σε ορισμένες περιοχές π.χ Ρόδος, Μύκονος, Πάρος κ.τ.λ, στις οποίες υπάρχει υπερβολικά μεγάλος αριθμός κλινών.
- Ø Τη χαμηλή ποιότητα του τουριστικού προϊόντος και ιδίως της στέγασης.

Με βάση τις διαπιστώσεις αυτές, οι οποίες θεωρούνται και οι πιο βασικές, η τουριστική πολιτική έχει ως βασικό στόχο τη συνεχή βελτίωση της ποιότητας του προϊόντος, ώστε να αυξηθεί η διεθνής ζήτηση και η ποιοτική αναβάθμιση του τομέα. Οι παράγοντες που θα συμβάλλουν στη βελτίωση του τουριστικού προϊόντος, συνοπτικά μπορεί να είναι:

- Ø Εκσυγχρονισμός των υφιστάμενων τουριστικών επιχειρήσεων.
- Ø Ισόρροπη ανάπτυξη ενός αριθμού νέων τουριστικών πόλων, σύμφωνα με μια ολοκληρωμένη προσέγγιση.
- Ø Αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και του φυσικού περιβάλλοντος.
- Ø Ανάπτυξη εθνικού δικτύου πληροφορικής για τη καταγραφή των τουριστικών πόρων.
- Ø Ενέργειες επαγγελματικής κατάρτισης και ενημέρωσης των ατόμων που ασχολούνται με τον τουρισμό.
- Ø Προβολή – προώθηση και ενημέρωση του τουριστικού προϊόντος μέσω των ΜΜΕ, εκθέσεων, εντύπων κ.τ.λ.
- Ø Εκσυγχρονισμός των μεταφορικών μέσων και των οδικών δικτύων.

Η ελληνική πολιτεία, αναγνωρίζοντας την σημαντικότητα του τουριστικού τομέα για την εθνική οικονομία και ευρύτερα για την ελληνική κοινωνία και τη συμβολή του στη βελτίωση του βιοτικού

επιπέδου των ατόμων, στην αύξηση εισοδήματος και στην επαφή με άλλους πολιτισμούς, τον ενίσχυσε με τη διοχέτευση στον τομέα αυτό μεγάλου μέρους των ευρωπαϊκών επιχορηγήσεων (Κοκκώσης – Τσάρτας, 2005).

Υπάρχει άρρηκτη σχέση μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος. Η ανάπτυξη του τουρισμού καθορίζεται από το περιβάλλον (φυσικό, πολιτιστικό) αλλά ταυτόχρονα, ο τουρισμός όπως όλες οι οικονομικές δραστηριότητες ασκεί σημαντική επίδραση στο περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιείται και όχι μόνο. Οι επιπτώσεις αυτές αφορούν στο φυσικό περιβάλλον (φυσικά οικοσυστήματα και τους φυσικούς πόρους: έδαφος, γλωρίδα, πανίδα, τοπίο, αέρας θάλασσα, νερά), στο δομημένο περιβάλλον (αρχιτεκτονική κληρονομιά αλλά και στη δομή, λειτουργία και δυναμική των ανθρώπινων οικισμών), στο κοινωνικό περιβάλλον (θεσμοί, ήθη και έθιμα) και στο οικονομικό περιβάλλον (τοπική, περιφερειακή και εθνική κλίμακα). Παρακάτω δίνεται μια συνοπτική αναφορά στις επιπτώσεις αυτές.

2.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟΥΣ ΦΥΣΙΚΟΥΣ

ΠΟΡΟΥΣ

Οι επιπτώσεις του τουρισμού στο φυσικό περιβάλλον μπορεί να είναι άμεσες ή έμμεσες, αλλά επίσης μπορούν να έχουν τοπική (ηχορύπανση, πλημμύρες), περιφερειακή (καταστροφή βιοτόπων) ή και παγκόσμια εμβέλεια (ρύπανση μεταφορών, εκτεταμένη καταστροφή δασών). Ως φυσικό περιβαλλοντικό πόρο στο χώρο του τουρισμού εννοούμε το σύνολο των γνωρισμάτων του φυσικού υποδοχέα που διαμορφώνουν την

εικόνα μιας περιοχής και υποστηρίζουν τις λειτουργίες των ανθρωπίνων κοινωνιών. Ειδικότερα:

Ø Νερό

Η σχέση του τουρισμού με το νερό είναι πολύ στενή, αφού ο τουρισμός έχει ανάγκη μεγάλων ποσοτήτων νερού. Σύμφωνα με τους Χ. Κοκκώση και Π. Τσάρτα, αντιστοιχούν κατά μέσο όρο 450 λίτρα νερού ανά τουρίστα σε ξενοδοχεία πολυτελείας και περίπου 280 λίτρα σε ξενοδοχεία άλλων κατηγοριών. Το νερό χρησιμοποιείται για να καλύψει τις ανάγκες για καθαριότητα και πόση, για τη συντήρηση κήπων και άλλες εξυπηρετήσεις όπως πισίνες και δεξαμενές. Παρατηρείται συχνά το φαινόμενο να φυτεύονται στους κήπους των ξενοδοχείων καλλωπιστικά φυτά που δεν είναι κατάλληλα για το κλίμα της περιοχής με αποτέλεσμα να δημιουργούνται μεγάλες ανάγκες για πότισμα τους θερμούς μήνες του καλοκαιριού. Ένα πρώτο λοιπόν πρόβλημα που προκύπτει εξαιτίας του τουρισμού είναι η υπερεξάντληση των υδάτινων πόρων.

Το φαινόμενο αυτό πλήττει κυρίως τα νησιά και τις παραθαλάσσιες περιοχές που στερούνται υδατικών αποθεμάτων και αδυνατούν να καλύψουν τη μεγάλη ζήτηση που εμφανίζεται τους καλοκαιρινούς μήνες. Για το λόγο αυτό καταφεύγουν σε νέες γεωτρήσεις και τελικά δημιουργούνται προβλήματα υφαλμύρωσης και υποβάθμισης της ποιότητας του υδροφόρου ορίζοντα αυτών των περιοχών.

Παράλληλα, η μόλυνση του νερού που προέρχεται από τις τουριστικές εγκαταστάσεις είναι πολύ μεγάλη και μπορεί να συγκριθεί με τις καταστροφές που προκαλούν τα αστικά και βιομηχανικά απόβλητα. Γενικότερα, πρέπει να τονιστεί ότι οι χρήσεις του νερού από τον τουρισμό έρχονται συχνά σε σύγκρουση με τις ανάγκες για άλλες χρήσεις όπως τη γεωργία, την κτηνοτροφία και τους φυσικούς υγροτόπους.

Χαρακτηριστική είναι η μελέτη της WWF με τίτλο «Η Μεσόγειος αφυδατώνεται». Από το Γιβραλτάρ έως τη Βηρυτό και το Μαρόκο, οι μεσογειακές ακτές κατακλύζονται από 200.000.000 και πλέον τουρίστες ετησίως. Κορύφωση καταγράφεται φυσικά το καλοκαίρι, οπότε τα υδάτινα αποθέματα βρίσκονται στο χαμηλότερο σημείο. Εφόσον, λοιπόν, υπολογίσει κανείς ότι κάθε τουρίστας καταναλώνει κατά μέσο όρο 350-850 λίτρα νερού ημερησίως, είναι προφανές ότι βρισκόμαστε ενώπιον ενός σοβαρότατου προβλήματος. Εάν συνυπολογίσουμε, δε, ότι μέχρι το 2025 ο συνολικός αριθμός τουριστών στη λεκάνη της Μεσογείου αναμένεται να αυξηθεί στα 235-355 εκατομμύρια, τότε το πρόβλημα προσλαμβάνει διαστάσεις εφιάλτη! «Ο τουριστικός τομέας απαιτεί ολοένα και περισσότερες εγκαταστάσεις, κάτι που συνεπάγεται κατανάλωση τεράστιων ποσοτήτων νερού, όπως υδάτινα πάρκα, πισίνες, γήπεδα γκολφ και κήποι, με αποτέλεσμα να καταστρέφονται οι φυσικοί πόροι, από τους οποίους εξαρτάται η ανάπτυξη του», αναφέρεται στην έκθεση του διεθνούς οργανισμού. Ενδεικτικά, η άρδευση ενός γηπέδου γκολφ απαιτεί περί το 1.000.000 κυβικά μέτρα νερού ανά δέκα στρέμματα ετησίως -την ίδια δηλαδή ποσότητα που καταναλώνει ο πληθυσμός μίας πόλης 12.000 κατοίκων μέσα σε ένα χρόνο! Η τουριστική έκρηξη απειλεί να αποστραγγίσει τους υδάτινους πόρους μας, προειδοποιεί το Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση (WWF). Μπορεί μεν ο τουρισμός να αποτελεί βασικό άξονα ανάπτυξης των μεσογειακών χωρών, όπως επισημαίνει η μελέτη, όμως η ανεξέλεγκτη δόμηση και η έλλειψη περιβαλλοντικού σχεδιασμού έχουν προκαλέσει σημαντικά προβλήματα, όπως αποψίλωση δασών, ρύπανση θαλασσών και υπερκατανάλωση πόσιμου νερού. Ήδη, η Γαλλία, η Ελλάδα, η Ιταλία και η Ισπανία έχουν απολέσει το ήμισυ των υδροβιότοπων τους. Συνέπεια δεν είναι μόνον η εξαφάνιση, ειδών της τοπικής χλωρίδας και πανίδας,

αλλά και η μείωση και υποβάθμιση των διαθέσιμων ποσοτήτων πόσιμου νερού (Σχίδας, 1998).

Στην Ελλάδα, τα ποτάμια αποξηραίνονται, η επιφάνεια των υπόγειων αποθεμάτων χαμηλώνει, οι υδάτινοι πόροι αποστραγγίζονται. Εκτιμάται ότι μόνον το 2000 κατέφθασαν από το εξωτερικό 12.000.000 τουρίστες. Στην πλειονότητα τους αφίχθησαν την καλοκαιρινή περίοδο και κατέκλυσαν περιοχές όπου υπάρχει λειψυδρία, όπως π.χ. τα νησιά του Αιγαίου. Σήμερα -επισημαίνει το WWF- περίπου το 85% του συνόλου του πόσιμου νερού αντλείται από την επιφάνεια των υδάτινων πόρων της Ελλάδας, την ώρα που το σύστημα ύδρευσης θεωρείται σχετικά πεπαλαιωμένο και όχι επαρκώς συντηρημένο. Το αποτέλεσμα είναι να καταγράφονται διαρροές, που κατά καιρούς φθάνουν έως και το 35% των διαχειριζόμενων υδάτινων ποσοτήτων! Και το χειρότερο, σε αντίβαρο, τα τελευταία 20 χρόνια έχουν διπλασιαστεί η εκμετάλλευση και κατανάλωση των υπόγειων αποθεμάτων, κυρίως στις παράκτιες περιοχές, με αποτέλεσμα να αυξάνεται η παρείσδυση αλμυρού νερού.

Ø Έδαφος

Σύμφωνα με τους Χ. Κοκκώση και Π. Τσάρτα η κυριότερη βλαβερή συνέπεια του τουρισμού στο έδαφος είναι η μείωση των στερεοπαροχών στο θαλάσσιο αποδέκτη ως αποτέλεσμα της παρεμπόδισης του φυσικού υδρογραφικού δικτύου που μεταφέρει ιζήματα από ανώτερα μέρη της λεκάνης απορροής. Παρατηρείται δηλαδή διάβρωση στις ακτές. Τα διορθωτικά έργα που εφαρμόζονται προκαλούν με τη σειρά τους νέα προβλήματα. Ταυτόχρονα, όπως υποστηρίζουν οι παραπάνω συγγραφείς, ο κακός σχεδιασμός και η χωροθέτηση στα λιμενικά και άλλα παρεμβατικά έργα στην παράκτια ζώνη επηρεάζει τις διαδικασίες μορφοποίησης της ακτής. Επιπλέον, επιπτώσεις επιφέρουν οι

εκτεταμένες αμμοληψίες καθώς και οι τουριστικές δραστηριότητες ψυχαγωγίας στην άμμο.

Επίσης, μια σοβαρή επίπτωση του τουρισμού στο έδαφος αποτελεί η ανεξέλεγκτη απόρριψη σκουπιδιών, πράγμα που αποτελεί και αισθητική ρύπανση, αλλά συγχρόνως και εστία μόλυνσης. Σε πολλές τουριστικές περιοχές η διαχείριση στερεών αποβλήτων δεν επαρκεί ούτε για τις ανάγκες του μόνιμου πληθυσμού, πολύ περισσότερο μάλλον του πολλαπλάσιου πληθυσμού που συγκεντρώνεται εκεί για παραθερισμό.

Ø Αέρας

Μια σημαντική περιβαλλοντική επίπτωση του τουρισμού αποτελεί η επίδραση στον αέρα. Με μια πρώτη ματιά είναι δύσκολο να τις αντιληφθούμε, ωστόσο αν λάβουμε υπόψη τις μεταφορές μπορούμε να διαπιστώσουμε την επίδραση αυτή. Είναι αρκετό να αναφερθεί ότι οι μεταφορές που συνδέονται με τον τουρισμό εκτιμάται ότι καταναλώνουν το 3% της συνολικής κατανάλωσης ενέργειας στην Ευρώπη. Οι μεταφορές (αυτοκίνητα, αεροπλάνα, τρένα, πλοία) συμβάλουν στην αύξηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης (αύξηση εκπομπών CO και οξειδίων του αζώτου) αλλά και στο μικροκλίμα της περιοχής, ενώ επηρεάζουν και το κλίμα γενικότερα (Κοκκώσης – Τσάρτας, 2001).

Η ηχορύπανση επίσης, από τα αεροπλάνα, τα αυτοκίνητα, και τα λεωφορεία, καθώς επίσης και τα ψυχαγωγικά μέσα όπως τα ταχύπλοα και τα αεριωθούμενα σκι, είναι ένα πρόβλημα της σύγχρονης ζωής στις τουριστικές περιοχές. Εκτός από την πρόκληση της ενόχλησης, της πίεσης, και ακόμη και της απώλειας ακοής για τον άνθρωπο, εκδηλώνεται κίνδυνος στην άγρια φύση, ειδικά στις ευαίσθητες περιοχές.

Παραδείγματος χάριν, ο θόρυβος που παράγεται μπορεί να αναγκάσει τα ζώα να αλλάξουν τα φυσικά σχέδια της δραστηριότητάς τους.

Ø Ενέργεια

Η ενέργεια αυτή καθ' αυτή δεν αποτελεί φυσικό πόρο, ωστόσο η παραγωγή ενέργειας συνήθως απαιτεί την κατανάλωση κάποιου μη ανανεώσιμου φυσικού πόρου όπως οι υδρογονάνθρακες. Η αύξηση του πληθυσμού κατά τους θερινούς μήνες στις τουριστικές περιοχές αυξάνει κατακόρυφα τη ζήτηση για ενέργεια (π.χ. για τη λειτουργία κλιματιστικών εστιατορίων, κέντρων αναψυχής κ.α.). Η ανάγκη για περισσότερη ενέργεια συνεπάγεται τη χρησιμοποίηση μεγαλύτερων ποσοτήτων μη ανανεώσιμων πόρων και ταυτόχρονα η αυξημένη παραγωγή ενέργειας δημιουργεί ατμοσφαιρική ή άλλη ρύπανση που επιβαρύνει την περιβαλλοντική ποιότητα της περιοχής.

Ø Πανίδα

Η αλλαγή των οικοσυστημάτων μπορεί να προκληθεί όπως προαναφέρθηκε από τις δραστηριότητες τουρισμού. Παραδείγματος χάριν, η επίσκεψη στην άγρια φύση μπορεί να επιφέρει πίεση για τα ζώα και να αλλάξει τη φυσική συμπεριφορά τους όταν πλησιάζουν οι τουρίστες πάρα πολύ κοντά (Κοκκώσης – Τσάρτας, 2001). Τα σαφάρι και οι δραστηριότητες παρατήρησης της άγριας φύσης ασκούν αρνητική επίδραση στο βιότοπο αφού συχνά συνοδεύονται από το θόρυβο και την αναταραχή που δημιουργούνται από τους τουρίστες καθώς ενοχλούν τα άγρια ζώα με τα φορτηγά και τα αεροσκάφη τους. Αυτό ασκεί την υψηλή πίεση στις ζωικές συνήθειες και τις συμπεριφορές και τείνει να επιφέρει αλλαγές στη συμπεριφορά τους. Σε μερικές περιπτώσεις, όπως στην Κένυα, η κατάσταση αυτή έχει προκαλέσει στα ζώα διαταραχές με αποτέλεσμα κατά περιόδους να παραμελούν τα μικρά τους ή να

αποτυγχάνουν να ζευγαρώσουν. Επίσης, τα στερεά απόβλητα και η ρύπανση μπορούν να υποβιβάσουν τη φυσική υπόσταση του ύδατος και της ακτής και να προκαλέσουν το θάνατο των θαλασσίων ζώων.

Ø Χλωρίδα

Άλλη μια σημαντική επίπτωση που προκαλείται στη φύση από τον τουρισμό αποτελεί η ζημιά στη χλωρίδα ενός τουριστικού προορισμού. Οι βλαβερές συνέπειες είναι κυρίως απόρροια της συμπεριφοράς των τουριστών. Ειδικότερα, δραστηριότητες όπως η συλλογή λουλουδιών, φυτών και μυκήτων, η απρόσεκτη χρήση της φωτιάς, το σκόπιο κλάδεμα των δέντρων, η υπερβολική ρίψη απορριμμάτων, η οδήγηση οχημάτων και η κατασκήνωση, μπορούν να προκαλέσουν μείωση ή ακόμα και εξαφάνιση της τοπικής χλωρίδας.

2.3 ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ένα θέμα που συγκεντρώνει όλο και περισσότερο ενδιαφέρον τα τελευταία χρόνια είναι οι επιπτώσεις από την ανάπτυξη του τουρισμού στο δομημένο περιβάλλον, ιδίως στις περιοχές με ιδιαίτερη ιστορική και πολιτισμική αξία, καθώς η προστασία των περιοχών αυτών επιβάλλεται όχι μόνο για εθνικούς, ιστορικούς, κοινωνικούς και άλλους λόγους, αλλά γιατί αποτελεί συχνά τη βάση και προϋπόθεση για τη συνέχιση της τουριστικής ανάπτυξης στις περιοχές αυτές. Στο πλαίσιο παρουσιάζουν ενδιαφέρον οι επιπτώσεις του τουρισμού στην οικιστική δομή, ανάπτυξη και λειτουργία των οικισμών. Βέβαια, κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα έχει επιπτώσεις στο δομημένο περιβάλλον, απλά όμως ο τουρισμός, σε αντιδιαστολή ίσως με τις υπόλοιπες δραστηριότητες, βασίζεται συχνά στο δομημένο περιβάλλον ως τουριστικό πόρο που προσελκύει

επισκέπτες αλλά και εξυπηρετεί ως τουριστικός πόλος. Με την προοπτική αυτή, ιδιαίτερο ενδιαφέρον αποκτούν οι επιπτώσεις του τουρισμού στους «πολιτιστικούς πόρους των οικισμών», ιδίως στις περιοχές με ιδιαίτερη ιστορική και πολιτιστική αξία, στην τεχνική υποδομή που αποτελεί τη βάση των εξυπηρετήσεων των κατοίκων και των επισκεπτών και στην οικιστική ανάπτυξη της περιοχής γενικότερα.

Στην αναζήτηση των επιπτώσεων του τουρισμού στο δομημένο περιβάλλον απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή καθώς υπεισέρχονται και άλλοι παράγοντες που προκαλούν επιπτώσεις (Ηγουμενάκης, 1999). Τις περισσότερες φορές, οι διάφορες επιπτώσεις είναι αποτέλεσμα συνεργασίας, δηλαδή της ταυτόχρονης δράσης πολλών παραγόντων (πολιτισμικοί, θεσμικοί, οικονομικοί, κοινωνικοί και άλλοι) οι οποίοι συμβάλλουν στην όποια αλλαγή λαμβάνει χώρα στο δομημένο περιβάλλον. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για την πολιτική του τουρισμού, καθώς οι όποιες σχεδιαζόμενες δράσεις θα πρέπει να αφορούν παρεμβάσεις σε πολλαπλό επίπεδο.

Είναι προφανές ότι το φαινόμενο του τουρισμού είναι σύνθετο, δυναμικό, πολυδιάστατο και ως τέτοιο θα πρέπει να αντιμετωπίζεται στο σχεδιασμό και τη διοίκηση του τουρισμού. Ένα πρώτο πρόβλημα που επιφέρει η τουριστική ανάπτυξη στο δομημένο περιβάλλον είναι η υπερσυγκέντρωση επισκεπτών σε μικρούς παραδοσιακούς οικισμούς, ιστορικά κτίρια, πολιτιστικά μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους. Αυτή η παρουσία πλήθους τουριστών προκαλεί στα προαναφερθέντα μέρη κυκλοφοριακή συμφόρηση, θόρυβο, φθορά από τη χρήση, και ρύπανση από την αυξημένη παραγωγή απορριμμάτων.

Άλλη μια επίπτωση του τουρισμού αφορά στη χρήση της υφιστάμενης υποδομής, όπου λόγω του τουρισμού προκαλείται επιβάρυνση των δικτύων (π.χ. ύδρευση, αποχέτευση, ηλεκτρισμός) αλλά και των αποδεκτών (π.χ. υδάτινοι αποδέκτες), ιδιαίτερα κατά την περίοδο της τουριστικής αιχμής. Έτσι, συνήθως η υφιστάμενη υποδομή που έχει σχεδιαστεί για την κάλυψη των αναγκών του περιορισμένου αριθμού των ντόπιων κατοίκων, αποδεικνύεται ανεπαρκής για την ικανοποίηση των πρόσθετων αναγκών που προκύπτουν. Με αυτό τον τρόπο, προκαλούνται προβλήματα όπως συνεχείς διακοπές ρεύματος από την υπερφόρτωση του δικτύου, δυσάρεστες οσμές, ρύπανση και αισθητική υποβάθμιση (Ηγουμενάκης, 1999).

Σημαντική αρνητική συνέπεια αποτελεί επίσης το γεγονός της αστικοποίησης των τουριστικών προορισμών (π.χ. αγροτικός χώρος, μικρά ψαροχώρια), αλλά και η αυθαίρετη δόμηση τουριστικών καταλυμάτων και παραθεριστικών κατοικιών που αποτελεί το πιο σημαντικό πρόβλημα για τις περισσότερες παράκτιες αλλά και πολλές ορεινές και αγροτικές περιοχές.

Ταυτόχρονα, η αρχιτεκτονική των ξενοδοχειακών και άλλων τουριστικών κτιρίων και υποδομών αποτελούν σημαντικό παράγοντα αλλοίωσης της εικόνας μιας περιοχής. Αυτό συμβαίνει, γιατί η αρχιτεκτονική αυτή δε συνάδει με τη φυσιογνωμία, την ιδιαιτερότητα και το περιβάλλον του τόπου με αποτέλεσμα να βλέπουμε π.χ. πολυώροφα ξενοδοχεία αστικού τύπου σε μικρούς παραθαλάσσιους οικισμούς όπου οι παραδοσιακοί οικισμοί, οι οποίοι αποτελούν άλλωστε και έναν σημαντικό παράγοντα έλξης τουριστών, δεν υπερβαίνουν σε καμία περίπτωση τους δύο ορόφους (www.gnto.gr).

Επιπρόσθετα, η τουριστική ανάπτυξη ενός τόπου συνεπάγεται πολλές φορές σύγκρουση των χρήσεων γης στον τόπο αυτό. Σε πολλές τουριστικές περιοχές τα τουριστικά καταλύματα «εισβάλλουν» στη γη η οποία είναι περισσότερο χρήσιμη σε άλλες χρήσεις, ασύμβατες με τον τουρισμό, όπως είναι η γεωργική παραγωγή, η ιχθυοτροφία, δασική εκμετάλλευση ή άλλη απασχόληση του πρωτογενούς τομέα.

2.4 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΜΕ ΙΔΙΑΤΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΞΙΑ

Τα μνημεία όλων των εποχών (προϊστορικά, κλασσικής αρχαιότητας, μεσαιωνικά, βυζαντινά και νεότερα), τα παραδοσιακά κτίσματα και οι οικισμοί αλλά και τα σύγχρονα κτίσματα ή τόποι θεωρούνται τουριστικοί πόροι.

Ο τουρισμός θεωρείται συχνά ως η κύρια αιτία υποβάθμισης του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και κυρίως εκείνου του τμήματος που είναι ταυτόχρονα και φορέας ιστορικής μνήμης (μνημεία, παραδοσιακά κτίρια και οικισμοί, ιστορικοί χώροι). Η αναγνώριση όμως του τουρισμού ως το κύριο αίτιο για τις διάφορες αλλαγές του δομημένου περιβάλλοντος είναι συχνά εσφαλμένη καθώς ανάλογα προβλήματα συμβαίνουν συχνά και εκεί όπου καμία τουριστική δραστηριότητα δεν αναπτύσσεται (Σφακιανάκης, 2001).

Το δομημένο περιβάλλον με ιστορική, πολιτιστική αξία, λόγω του ενδιαφέροντος που παρουσιάζει, δέχεται συχνά σημαντικές πιέσεις από τον τουρισμό. Στις άμεσες επιπτώσεις θα πρέπει να προστεθούν και οι έμμεσες που προκύπτουν από τις ανάγκες εξυπηρέτησης των επισκεπτών

όπως π.χ. από έργα πρόσβασης, χώρους στάθμευσης, χώρους και υποδομές υγιεινής κ.λ.π.

Το τοπίο έχει ιδιαίτερη αξία ως αναπόσπαστο τμήμα της ταυτότητας μιας περιοχής που μαζί με πολλά άλλα στοιχεία, όπως οι αξίες, οι συμπεριφορές, τα ήθη και τα έθιμα, οι ιστορικές αναμνήσεις, η τέχνη και η αρχιτεκτονική διαμορφώνουν την ταυτότητα μιας περιοχής και προσδιορίζουν τη μοναδικότητά της. Σημαντικό μέρος αυτής κληρονομιάς αποτελεί γενικά το δομημένο περιβάλλον, αλλά ειδικότερα οι οικισμοί, ιδιαίτερα αυτοί με ιστορικό και παραδοσιακό χαρακτήρα.

Αρχικά η έμφαση της προστασίας της πολιτισμικής κληρονομιάς ήταν εντοπισμένη στα μοναδικά μνημεία με ιδιαίτερη ιστορική αξία και αργότερα στην προσπάθεια των οικιστικών συνόλων. Όμως όλο και περισσότερο αποκτά ιδιαίτερη σημασία και η διαφύλαξη του τοπίου από την αυθαίρετη και διάσπαρτη δόμηση, την αστικοποίηση, χωροθέτηση και την κατασκευή τουριστικών μονάδων και υποδομών εκτός κλίμακας που δεν λαμβάνουν υπ' όψιν τους τις τοπικές, φυσικές και πολιτιστικές ιδιαιτερότητες(www.gnto.gr).

Εκτός από τους ιστορικούς τόπους, τα μνημεία κ.λ.π. τα οποία αποτελούν πόλους έλξης πολλών επισκεπτών ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν οι πιέσεις που δέχονται μικρά και μεγαλύτερα οικιστικά σύνολα και αστικά κέντρα με αξιόλογη ιστορική και αρχιτεκτονική κληρονομιά. Είναι γνωστό άλλωστε πως η οικονομία των περισσότερων ευρωπαϊκών πόλεων όπως η Ρώμη, το Παρίσι, η Βενετία και πολλές άλλες στηρίζονται σε ένα σημαντικό βαθμό στον τουρισμό.

Η επίσκεψη στα αστικά αυτά κέντρα δεν περιορίζεται στην ξενάγηση στα ιστορικά μνημεία και στη γνωριμία με τη πολιτισμική γενικότερα κληρονομιά μιας περιοχής, αλλά επιδιώκει και την επαφή με τη σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία (θέατρο, ζωγραφική κ.ά.) και τον πολιτισμό. Η επαφή με την ιστορία ενός τόπου αλλά και με την σύγχρονη δημιουργία βοηθά στην κατανόηση και βαθύτερη γνώση των συνηθειών, τάσεων, τρόπων σκέψης των άλλων ανθρώπων, συμβάλλει στην πνευματική ανάσταση, στη συνειδητοποίηση τελικά ότι ο κόσμος δεν περιορίζεται στον προσωπικό μας χώρο δράσης.

Εξ' αιτίας της ελκυστικότητας αυτών των περιοχών, ο αριθμός των επισκεπτών είναι ιδιαίτερα μεγάλος με αποτέλεσμα οι πιέσεις που ασκούνται και κατ' επέκταση οι κίνδυνοι για περιβαλλοντική υποβάθμιση είναι ιδιαίτερα αυξημένοι. Τα περισσότερα από αυτά τα προβλήματα δεν προκύπτουν κατ' ανάγκη από την έλλειψη περιβαλλοντικής ευαισθησίας των επισκεπτών αλλά κυρίως από τον υπερβολικά μεγάλο αριθμό των επισκεπτών σε έναν δεδομένο χώρο, κάποιες συγκεκριμένες χρονικές στιγμές. Η υπερσυγκέντρωση επισκεπτών συνιστά απειλή για τους πολιτισμικούς πόρους (μνημεία και κτίρια) τόσο λόγω της φθοράς και χρήσης των χώρων και από τη ρύπανση που προκαλείται. Άλλα σημαντικά προβλήματα που συνήθως αντιμετωπίζουν οι περιοχές με πολιτισμική αξία είναι η κυκλοφοριακή συμφόρηση, ο θόρυβος, προβλήματα στάθμευσης, το πρόβλημα της αυξημένης παραγωγής απορριμμάτων κ.ά. Προβλήματα δημιουργούνται όχι μόνο από την ανεπάρκεια των οικοδομών αλλά και από την ανάγκη δημιουργίας νέων για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών, για παράδειγμα χώρων στάθμευσης κοντά σε σημαντικούς ιστορικούς αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία κ.ά. Από τα πλέον σύνθετα προβλήματα είναι οι αλλαγές στις χρήσεις και στην αστικοποίηση γύρω από την περιοχή

προκειμένου να ικανοποιηθεί η ζήτηση σε ξενοδοχειακά καταλύματα, χώρους αναψυχής καθώς και σε εστιατόρια (Κοκκώσης – Τσάρτας, 2001).

Εκτός από τους οικισμούς, το αγροτικό περιβάλλον, είτε ως τοπίο είτε ως περιβάλλον όρος, αποτελεί επίσης τουριστικό πόρο, μέρος της ταυτότητας της κάθε περιοχής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ιδιαίτερου τοπίου συναντά κανείς στα περισσότερα νησιά με τις αναβαθμίδες, τις πέτρινες μάντρες, τα δρομάκια, τα ξωκλήσια, τις αγροικίες, τους ανεμόμυλους, τους περιστερώνες. Το αγροτικό τοπίο αποτελεί τμήμα του δομημένου και περιβάλλοντος καθώς έχει προκύψει ως αποτέλεσμα ανθρώπινων παρεμβάσεων που αποσκοπούσαν στην καλλιέργεια μιας περιοχής και γενικότερα στην αξιοποίηση φυσικών πόρων για την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Ο τουρισμός δεν έχει μόνο αρνητικές επιπτώσεις αλλά μπορεί να συμβάλλει και θετικά στην ανάπτυξη και προστασία ορισμένων ιστορικών και αρχαιολογικών χώρων, δημιουργώντας πιέσεις για την ανάληψη δράσεων σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο από δημόσιους φορείς και ιδιώτες.

Πολλές φορές η ανάπτυξη του τουρισμού και το ενδιαφέρον για την ιστορία και την αξία των παραδοσιακών οικισμών ενθάρρυνε τους κατοίκους να προχωρήσουν στην ανακαίνιση κτιρίων, τα οποία στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκαν είτε από τους ίδιους ως κατοικία είτε ως τουριστικοί ξενώνες, καταστήματα κ.ά. Βέβαια, οι επιπτώσεις είναι σύνθετες και μεικτές, με την έννοια ότι αφορούν και κοινωνικές – οικονομικές διαστάσεις αλλά εμπεριέχουν τόσο θετικές όσο και αρνητικές πλευρές. Για παράδειγμα, σε πολλές περιοχές στην Ελλάδα όπως στην Σαντορίνη, το Γαλαξίδι κ.ά, η αναγνώριση της αξίας των περιοχών αυτών συνοδεύτηκε από μία υπέρογκη αύξηση της τιμής των

ακινήτων και συνεπακόλουθες εμφανίσεις φαινομένων κερδοσκοπίας (Ηγουμενάκης, 1999).

Αποτέλεσμα αυτού ήταν ότι πολλές ιδιοκτησίες σε παραδοσιακούς οικισμούς αγοράστηκαν είτε από αλλοδαπούς είτε γενικότερα από ανθρώπους που δεν κατάγονταν ή δεν είχαν κάποια προηγούμενη σχέση με τον τόπο (π.χ. Μονεμβασιά). Είναι προφανές ότι η αλλαγή αυτή συνέβαλε μεν στη διατήρηση και κυρίως αναβάθμιση του χώρου μέσω εκτεταμένων ανακαινίσεων, ταυτόχρονα όμως αλλοίωσε ή άλλαξε ριζικά την κοινωνική σύνθεση του οικισμού με ό,τι θετικές ή αρνητικές επιπτώσεις μπορεί αυτό να σημαίνει στο μέλλον. Μία άλλη διάσταση ως προς τις επιπτώσεις στην τοπική κοινωνία είναι το αυξημένο κόστος διαβίωσης, ως αποτέλεσμα της αυξημένης ελκυστικότητας της περιοχής.

Επιπλέον, σε αρκετές περιπτώσεις παρατηρείται ότι διάφορες υπηρεσίες προσανατολίζονται κυρίως στην εξυπηρέτηση επισκεπτών και τουριστών και όχι τόσο των μόνιμων κατοίκων. Τα τελευταία χρόνια αναγνωρίστηκε ευρύτατα η αναγκαιότητα διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς ως μέρος της ταυτότητας ενός λαού αλλά και των ατόμων μεμονωμένα, που τους εξασφαλίζει το αίσθημα της συνέχειας στο χώρο και το χρόνο.

Αποτέλεσμα αυτού ήταν η ανάπτυξη πρωτοβουλιών για την προστασία των πολιτισμικών πόρων από τις πιέσεις της τουριστικής ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτό, σε αρκετές περιπτώσεις υιοθετούνται και ακραίοι περιορισμοί: όπως π.χ. η απαγόρευση ή ο περιορισμός εισόδου σε διάφορα μνημεία και ο αποκλεισμός κατ' επέκταση της δυνατότητας ο επισκέπτης να έχει μία αυθεντική βιωματική εμπειρία. Σε αντιπαράθεση αξιοποιούνται οι δυνατότητες που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία, μέσω των διάφορων οπτικοακουστικών μέσων της εικονικής πραγματικότητας κ.ά., προκειμένου να υποκατασταθεί η αμεσότητα στην

επαφή και εμπειρία στους χώρους αυτούς. Ακόμα και όταν επιτρέπεται η είσοδος, η ξενάγηση γίνεται σε ικανή απόσταση από τα μνημεία η οποία συνήθως ανέρχεται σε μερικές δεκάδες μέτρα (Ηγουμενάκης, 1999).

2.5 ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ο τουρισμός, όταν σχεδιάζεται και διαχειρίζεται σωστά μπορεί να συμβάλει στην διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος με πολλούς τρόπους. Με αυτό τον τρόπο και ο τουρισμός επωφελείται και το περιβάλλον διαφυλάσσεται.

Κατά πρώτο λόγο, μπορεί να βοηθήσει στην προστασία σημαντικών φυσικών περιοχών. Ειδικότερα, μπορεί να αιτιολογήσει και να χρηματοδοτήσει τη δημιουργία φυσικών πάρκων και υπαίθριων κέντρων ψυχαγωγίας, την προστασία περιοχών που αποτελούν «ατραξιόν» και οι οποίες διαφορετικά ενδεχομένως να επιτρεπόταν να υποβαθμιστούν οικολογικά.

Ακόμη, ο τουρισμός μπορεί να πρωτοστατήσει στην προστασία αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων. Πιο συγκεκριμένα, δίνει τα κίνητρα και χρηματοδοτεί τη διαφύλαξη και ανάδειξη περιοχών ιδιαίτερης πολιτισμικής αξίας που λειτουργούν ως πόλοι έλξης για τους τουρίστες. Τέτοιοι χώροι είναι πιθανό να μην τύχαιναν αντίστοιχης φροντίδας χωρίς την ύπαρξη τουριστικής δραστηριότητας στην περιοχή.

Η βελτίωση της περιβαλλοντικής ποιότητας επίσης, μπορεί να υποβοηθηθεί από τον τουρισμό. Αναλυτικότερα, η τουριστική ανάπτυξη είναι σε θέση να δώσει ερεθίσματα, για τον «καθαρισμό» του

περιβάλλοντος μέσω του ελέγχου της μόλυνσης του αέρα, του νερού, της ηχορύπανσης, του εκσυγχρονισμού διαχείρισης των απορριμμάτων.

Συγχρόνως, μπορεί να ενισχύσει την περιβαλλοντική αισθητική με χωροταξικά προγράμματα, κατάλληλο σχεδιασμό κτιρίων και καλύτερη συντήρηση των ήδη υπαρχόντων καθώς και την υιοθέτηση οικολογικών σημάτων ή συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης στα τουριστικά καταλύματα.

Μια σημαντική συμβολή του τουρισμού είναι η εν δυνάμει συνεισφορά του στη βελτίωση του περιβάλλοντος αυτού καθ' αυτού. Παρόλο που αυτό το όφελος μπορεί να είναι υποκειμενικό, εντούτοις η ανάπτυξη καλά σχεδιασμένων τουριστικών υπηρεσιών μπορούν να βελτιώσουν το επίπεδο του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, το οποίο χωρίς κάποιες αναμορφώσεις δε θα ήταν εξίσου ελκυστικό.

Τέλος, αναμφίβολα ο τουρισμός αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τη βελτίωση των υποδομών μιας περιοχής. Συγκεκριμένα, οι τοπικές υποδομές σε αεροδρόμια, οδικά δίκτυα, δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης, τηλεπικοινωνίες κ.α., συνήθως αναπτύσσονται ικανοποιητικά χάρη στην τουριστική δραστηριότητα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οικονομικά αλλά και περιβαλλοντικά οφέλη για τον τουριστικό προορισμό.

2.6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η τουριστική ανάπτυξη όπως ήδη έχει αναφερθεί συνδέεται στενά με την ποιότητα του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων. Ταυτόχρονα οι τουριστικές δραστηριότητες εντάσσονται στις οικονομικές εκείνες

δραστηριότητες οι οποίες επηρεάζουν αλλά και επηρεάζονται σε σημαντικό βαθμό από το περιβάλλον και μάλιστα με την ευρεία του έννοια: φυσικό περιβάλλον, τοπίο, οικιστικό περιβάλλον, πολιτιστική κληρονομιά, σύγχρονες πολιτιστικές και πολιτισμικές δραστηριότητες. Η μεταξύ τους σχέση (τουρισμός- περιβάλλον) δεν πρέπει να εντάσσεται σε μια βραχυ - μεσοπρόθεσμη λογική, η οποία δημιουργεί τον κίνδυνο υπερεκμετάλλευσης και σταδιακής υποβάθμισης των περιβαλλοντικών πόρων αλλά πρέπει να εντάσσεται στη λογική της βιώσιμης ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Μάρκετινγκ είναι η διοικητική λειτουργία, η οποία οργανώνει και κατευθύνει όλες εκείνες τις επιχειρηματικές δραστηριότητες που εμπλέκονται στην αξιολόγηση των αναγκών του πελάτη και στη μετατροπή της αγοραστικής δύναμης του σε αποτελεσματική ζήτηση για συγκεκριμένο προϊόν ή υπηρεσία και στη μετακίνηση αυτού του προϊόντος ή της υπηρεσίας στον τελικό καταναλωτή ή χρήστη, έτσι ώστε να επιτευχθεί ο στόχος του κέρδους ή άλλο σύνολο αντικειμενικών στόχων από την εταιρεία ή άλλον οργανισμό (Μάλλιαρης, 2000). Το μάρκετινγκ ασχολείται αρχικά με τον εντοπισμό των αναγκών του πελάτη και έπειτα με την παραγωγή του προϊόντος που ταιριάζει σε αυτές τις ανάγκες.

Στα μεταπολεμικά χρόνια, είδαν να γεννιέται ο σύγχρονος τουρισμός ως επιχειρηματικό κλάδο. Πρώτα, στον τομέα αυτό καθοδηγούνταν από τις πωλήσεις και ήταν προσανατολισμένος στο προϊόν. Η θεαματική ανάπτυξη των τουριστικών πακέτων διακοπών στη δεκαετία του 1960, ήταν μια ιδέα που δημιουργήθηκε από κάποιους επιχειρηματίες, που είδαν την ευκαιρία να δημιουργήσουν διακοπές, αξιοποιώντας το διαθέσιμο δυναμικό των αερογραμμών, που προέκυψε από τη διακοπή λειτουργίας της Berlin Airlift και την εισαγωγή των αεροσκαφών νέας τεχνολογίας. Με τη συνεργασία του χαμηλού κόστους καταλύματα των ισπανικών θερέτρων που τότε αναδυόταν, ήταν σε θέση να προσφέρουν συναρπαστικές διακοπές στον ήλιο, με λιγότερα χρήματα. Η επιτυχία του εγχειρήματος δημιούργησε τεράστιες πιέσεις για αύξηση των διαθέσιμων

όγκων και τα ξενοδοχεία επανειλημμένα αποτυγχάνουν να γεμίσουν εγκαίρως. Η επαφή με άγνωστες ξένες γεύσεις, προκάλεσε παράπονα και αμφισβήτηση η ασφάλεια και η αξιοπιστία των αεροσκαφών. Οι ειδικοί του μάρκετινγκ άρχισαν να αναρωτιούνται και να ψάχνουν τις βαθύτερες παραδοχές. Υπήρχε η αντίληψη ότι για να καταφέρει κανείς να πουλήσει διακοπές, θα πρέπει να ξεπεράσει τρεις βασικές φοβίες που είναι: τη φοβία για τις πτήσεις, τη φοβία για τον ξένο τρόπο διατροφής και τη φοβία για τους ξένους (Lovelock, 1985).

Οι πρώτες διοργανωτές διακοπών στο εξωτερικό έθεσαν ως βασικές προϋποθέσεις για δράση μάρκετινγκ την προσπάθεια εφησυχασμού. Στη φύση των τουριστικών υπηρεσιών υπάρχουν τέσσερις κύριοι παράγοντες που θα πρέπει να ληφθούν. Πρώτον, οι υπηρεσίες είναι άυλες. Τα άυλα προϊόντα, έχουν πολλά μειονεκτήματα. Οι τουριστικές επιχειρήσεις πρέπει να προσπαθήσουν να αντιμετωπίσουν τα μειονεκτήματα ενός άυλου προϊόντος και υπάρχουν μερικοί δημιουργικοί τρόποι για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο στη πράξη. Δεύτερον, οι υπηρεσίες είναι η ετερογένεια. Εάν κάποιος αγοράσει ένα υλικό προϊόν, μπορεί να πάρει πολύ καιρό στις μεθόδους μαζικής παραγωγής μέχρι να εξασφαλίσουν καθένα από τα αντικείμενα που έχουν παραχθεί είναι ομοιογενές, δηλαδή τυποποιημένο, με κάθε μονάδα να έχει πανομοιότυπα χαρακτηριστικά. Τρίτον, το τουριστικό προϊόν είναι ευπαθές σε μεγάλο βαθμό. Εάν μια τηλεόραση δεν πουληθεί σήμερα, και πουληθεί άλλη μέρα, ακόμα και σε μειωμένη τιμή. Ενώ μια αεροπορική θέση ή ένα δωμάτιο ξενοδοχείου που δεν έχουν πουληθεί σήμερα έχουν χαθεί για πάντα. Αυτό το γεγονός είναι σημαντικό για το μάρκετινγκ, ιδιαίτερα όταν καθορίζεται η τιμή. Στο τέλος, υπάρχει το ερώτημα της αδιαιρετότητας. Οι υπηρεσίες είναι πολύ προσωποποιημένες και το προϊόν είναι το αποτέλεσμα της αποδοτικότητας του πωλητή (Holloway et al, 1995).

3.2 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σε γενικές γραμμές μπορούμε να πούμε ότι το μάρκετινγκ αφορά τους καταναλωτές. Έχει να κάνει με το πώς τους βρίσκουμε, πώς τους ικανοποιούμε και πώς τους διατηρούμε. Η θεμελιακή βάση της φιλοσοφίας του μάρκετινγκ υπήρξε εξ αρχής ότι η επιχείρηση αναγνωρίζει και δέχεται πώς όλες οι δραστηριότητές της πρέπει να κατευθύνονται από τις επιθυμίες του αγοραστή. Ωστόσο, σύμφωνα με τον Ηγουμενάκη (1996), το σύγχρονο μάρκετινγκ δεν αποβλέπει μόνο στην ικανοποίηση των ατομικών αναγκών ή επιθυμιών του καταναλωτή, αλλά λαμβάνει υπόψη και την ευρύτερη κοινωνία της οποίας αποτελεί μέλος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΜΑΖΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ: ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟΝ ΜΑΖΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

«Ως μαζικός τουρισμός ορίζεται ο τουρισμός που διαμορφώνεται και διεκπεραιώνεται με οργανωμένο τρόπο από τουριστικούς φορείς και επιχειρήσεις και συνδέεται με τις εκάστοτε κυρίαρχες μορφές του» (ΥΠΕΧΩΔΕ: www.minenv.gr).

Σύμφωνα με τον Λαγό (2005), «ο μαζικός τουρισμός εκφράζει τη κλασική μορφή τουρισμού που συνδέεται με την έννοια της αναψυχής και η οποία περιλαμβάνει μία σειρά από δραστηριότητες που αναπτύσσονται κατά τη διάρκεια των διακοπών και έχουν ως κύρια χαρακτηριστικά στοιχεία την ξεκούραση και τη διασκέδαση». Τα άτομα που ακολουθούν την παραπάνω μορφή τουρισμού αποτελούν το μεγαλύτερο τμήμα των τουριστικών και διαμένουν σε ξενοδοχειακά και λοιπά μέσα τουριστικής διαμονής, κυρίως σε παράκτιες περιοχές.

Τουρισμός υπήρχε από την Αρχαιότητα, στα προ Χριστού χρόνια. Συγκεκριμένα, οι αρχαίοι Έλληνες και οι Ρωμαίοι ταξίδευαν στην Αίγυπτο για λόγους αναψυχής, ενώ έκαναν και εσωτερικές μετακινήσεις. Στο Μεσαίωνα υπήρχε περιορισμός των ταξιδιών αναψυχής με κύριους λόγους μετακίνησης τους θρησκευτικούς και κατακτητικούς. Κατά την Αναγέννηση, ο τουριστικός τομέας εμπλουτίζεται με νέα κίνητρα (επαγγελματικά, εκπαιδευτικά, κ.α.). Στην ανάπτυξη του τουριστικού τομέα συνέβαλαν η δημιουργία των μέσων μεταφοράς (εφεύρεση άμαξας, ανακάλυψη σιδηροδρόμου, εφεύρεση αυτοκινήτου και

αεροπλάνου) (Αποστολόπουλος,2009). Μετά το τέλος του β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, όμως, το τουριστικό φαινόμενο σημείωσε ιδιαίτερη άνθηση. Μεταξύ του 1950-1980 τα τουριστικά μεγέθη εικοσαπλασιάστηκαν και εξελίχθηκε σε μια ανεξέλεγκτη βιομηχανία λαμβάνοντας το όνομα «μαζικός τουρισμός». Το 1960 αναπτύσσεται στις ΗΠΑ ο αγροτουρισμός, ο ιαματικός και ο επαγγελματικός τουρισμός, ενώ το 1970 δημιουργούνται στην Ελλάδα έργα υποδομής και υπηρεσιών για την κάλυψη των αναγκών του τουρίστα (Ένωση Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων Ελλάδος, (www.enae.gr)).

Σήμερα, το 40% - 50% των τουριστικών μετακινήσεων αντιπροσωπεύει ο παραθεριστικός τουρισμός, δηλαδή ο κλασικός τύπος του μαζικού τουρισμού, όπου ο επισκέπτης απολαμβάνει παθητικά, τις περισσότερες φορές, αυτά που του προσφέρουν οι οργανωμένες διακοπές, με κύριο αντικείμενο τον ήλιο, τη θάλασσα και τις υπηρεσίες των ξενοδοχείων ή άλλων εγκαταστάσεων.

Η μορφή αυτή τουρισμού ανήκει στο λεγόμενο γενικό τουρισμό και είναι συνδεδεμένος με τους μέχρι σήμερα καθιερωμένους προορισμούς διακοπών και τους γνωστούς τουριστικούς πόλους έλξης των τουριστών. Στην υλοποίησή του βοήθησε η ανάπτυξη ειδικής υποδομής τουριστικών εγκαταστάσεων, χώρων εστίασης και αναψυχής για τους επισκέπτες.

Η ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού στην Ελλάδα έλαβε ταχεία μορφή μετά το β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και έλαβε οργανωμένο χαρακτήρα. Σ΄ αυτό συνέβαλαν η δημιουργία νέων υποδομών και ανωδομών και η ανάπτυξη των συναφών βιομηχανιών που οδήγησαν στη μαζική και οργανωμένη μετακίνηση και φιλοξενία των ταξιδιωτών και τουριστών.

Στη μεταπολεμική περίοδο, η ανάπτυξη του τουρισμού, τόσο στον ελλαδικό όσο και στο διεθνή χώρο, στηρίχθηκε στο πρότυπο του οργανωμένου μαζικού τουρισμού. Τα κύρια χαρακτηριστικά του παραπάνω προτύπου ήταν η μαζικότητα, η ομαδικότητα και ο διεθνισμός. Οι συνθήκες για την ανάπτυξή του ήταν ιδιαίτερα ευνοϊκές.

Συγκεκριμένα, στην ανάπτυξη του οργανωμένου μαζικού τουρισμού συνέβαλαν:

- α) η βελτίωση των όρων εργασίας και της αμοιβής των εργαζομένων,
- β) η αύξηση του ελεύθερου χρόνου των εργαζομένων,
- γ) η εξέλιξη των συγκοινωνιακών μέσων και ιδιαίτερα του αεροπλάνου,
- δ) η οργάνωση των ταξιδιών με το σύστημα των ναυλωμένων πτήσεων και με τα τουριστικά πακέτα,
- ε) η εμφάνιση νέων αγορών σε νέες περιοχές,
- ζ) η μαζική τουριστική παραγωγή, κατανάλωση και διαφήμιση,
- η) η απελευθέρωση των περιορισμών στις αερομεταφορές.

Ο μαζικός τουρισμός οδήγησε πολλές απομακρυσμένες και σχετικά υποανάπτυκτες περιοχές να αναβαθμιστούν και σταδιακά να αποτελέσουν δημοφιλή τουριστικά θέρετρα. Οι επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού ήταν τόσο θετικές και αρνητικές, με συνιστώσες στον οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό τομέα, που αναλύονται λεπτομερέστατα στο παρακάτω υποκεφάλαιο.

4.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΖΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο όρος «επιπτώσεις» χρησιμοποιείται για να περιγράψει όλες τις αλλαγές που επέρχονται στην οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον των περιοχών ή των χώρων όπου αναπτύσσεται ο τουρισμός και σχετίζονται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της λειτουργίας του τουριστικού τομέα.

4.2.1 Οικονομικές επιπτώσεις

4.2.1.1 Θετικές οικονομικές επιπτώσεις

A. Αύξηση εισοδήματος

Η διενέργεια επενδύσεων που αφορούν άμεσα (όπως π.χ το χτίσιμο και ο εξοπλισμός ενός ξενοδοχείου) ή έμμεσα (όπως είναι π.χ η κατασκευή ενός αεροδρομίου ή ενός λιμένας) τον τουρισμό, καθώς και η λειτουργία των τουριστικών επιχειρήσεων έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση ενός εισοδήματος. Κατά συνέπεια, ένα σημαντικό μέρος της ευημερίας της χώρας μας και όχι μόνο, που εξαρτώνται από τον τουρισμό, οφείλεται σ' αυτόν. Και παγκοσμίως ο τουρισμός θεωρείται βασική οικονομική δραστηριότητα που συντελεί στην καταπολέμηση της φτώχειας.

B. Δημιουργία νέων θέσεων στην εργασία

Ο τομέας παροχής υπηρεσιών είναι εντάσεως εργασίας, δηλαδή απασχολούνται πολλά άτομα σ' αυτόν. Δεν μπορεί εύκολα να γίνει υποκατάσταση της εργασίας με κεφάλαιο (μηχανήματα). Ο τουριστικός τομέας, που είναι από τους σημαντικότερους τομείς προσφοράς υπηρεσιών, συμβάλλει αποφασιστικά στη μείωση της ανεργίας, έστω και με τα προβλήματα εποχικότητας που παρουσιάζει. Συνεπώς, ο τουρισμός

παρέχει βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού που απασχολεί, καθώς και βιώσιμη ανάπτυξη απομακρυσμένων περιοχών (Αποστολόπουλος, 2009).

Γ. Περιφερειακή ανάπτυξη

Ο τουρισμός, από τη φύση του, ευνοεί την περιφερειακή ανάπτυξη ακόμη και σε χώρες όπως και η δική μας, όπου οι κεντρομόλες δυνάμεις εντοπίζουν τον κύριο κορμό της οικονομικής δραστηριότητας στο κέντρο των Αθηνών. Ωστόσο, τα κύρια χαρακτηριστικά του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, όπως και το φυσικό κάλλος και η πολύτιμη αρχαιολογική –πολιτιστικής μας κληρονομιά, είναι σχεδόν ισομερώς καταναμημένα σε όλη την ελληνική επικράτεια. Είναι στο χέρι των τοπικών κυρίως, παραγόντων να αξιοποιήσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε περιοχής μέσα από κατάλληλους χειρισμούς. Με αυτό τον τρόπο δημιουργούνται πρόσθετες ευκαιρίες απασχόλησης και σταματά ή μειώνεται δραστικά η πληθυσμιακή μετανάστευση που έχει οδηγήσει στην ερήμωση της ελληνικής υπαίθρου.

Δ. Δημιουργία και βελτίωση των έργων υποδομής

Η δημιουργία νέων εγκαταστάσεων (δρόμοι, σιδηρόδρομοι, λιμάνια, αερολιμένες), συνήθως από κρατικούς φορείς, τα έργα υδροδότησης, αποχέτευσης, τηλεπικοινωνίας, εξηλεκτισμού κ.α., αποτελούν τις επενδύσεις που βοηθούν στην καλύτερη και οικονομικότερη διεξαγωγή των οικονομικών δραστηριοτήτων και επομένως και του τουρισμού. Οι ευνοϊκές αυτές επιδράσεις στην οικονομία καλούνται «εξωτερικές οικονομίες» μιας και δεν αφορούν άμεσα και δεν επηρεάζονται από την κάθε μια επιχείρηση.

Ο τουρισμός, όντας ένας σημαντικός τομέας οικονομίας, αποτελεί ισχυρό παράγοντα δημιουργίας αυτών των επενδύσεων. Παράλληλα, βέβαια, βοηθούνται και οι υπόλοιποι τομείς. Η δημιουργία π.χ ενός σταθμού βιολογικού καθορισμού ή μιας μαρίνας σε ένα παραθαλάσσιο τουριστικό τόπο θα βοηθήσει και την τοπική αλιεία.

Ε. Βελτίωση του ισοζυγίου των πληρωμών

Οι συναλλαγματικές εισπράξεις από τον εισερχόμενον τουρισμό, που είναι πολύ σημαντικές στη χώρα μας, βοηθούν στην κάλυψη ενός τμήματος του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου. Αν δεν γινόταν αυτό, η χώρα μας θα αναγκαζόταν είτε να περικόψει τις εισαγωγές και να αυξήσει τις εξαγωγές, είτε να δανειστεί από το εξωτερικό, με συνέπεια την αύξηση της εξάρτησης της χώρας μας από τους δανειστές και τη μεταβίβαση των δικών μας χρεών στις επερχόμενες γενεές (Κοκκώσης, 2001).

4.2.1.2 Αρνητικές οικονομικές επιπτώσεις

Α. Οικονομική εξάρτηση (τουριστική μονοκαλλιέργεια)

Όπως συμβαίνει σε ορισμένες περιοχές ή χώρες όπου κυριαρχεί η μονοκαλλιέργεια ενός συγκεκριμένου είδους παραγωγής, και στην περίπτωση του τουρισμού κινδυνεύουν οι τουριστικοί προορισμοί που βασίζονται αποκλειστικά ή κυρίως στον τουρισμό.

Από την αρχαία εποχή, η ανάπτυξη του τουρισμού σε μια περιοχή οδηγούσε την εγκατάλειψη των παραδοσιακών παραγωγικών δομών. Ο Casson (1995) αναφέρεται στην παραμέληση της παραγωγής στα κτήματα όπου οι Ρωμαίοι ευγενείς είχαν τις βίλες τους. Στη σύγχρονη

εποχή, αυτή η εγκατάλειψη αποτυπώνεται στις αγροτικές περιοχές όπου αναπτύχθηκε ο τουρισμός.

Ο τουρισμός επίσης, είναι από τη φύση του μια δραστηριότητα ευαίσθητη σε πολιτικές και οικονομικές επιρροές. Ένας πόλεμος ή η απειλή αυτού, οι τρομοκρατικές ενέργειες, καθώς και η οικονομική ύφεση στις χώρες προέλευσης των τουριστών αντανακλώνται άμεσα στις τουριστικές εισπράξεις.

Τα ίδια μπορεί να συμβούν σε περίπτωση οικονομικής κρίσεως στις χώρες προέλευσης των τουριστών, δεδομένου ότι οι τουριστικές δαπάνες θεωρούνται κάτι περιττό, που «κόβεται» σε περίπτωση μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος.

Τρόποι μείωσης των παραπάνω κινδύνων με άμεσα μέτρα δεν υπάρχουν. Γι' αυτό το λόγο οι κίνδυνοι πρέπει να διασκορπιστούν. Αυτό μπορεί να γίνει με παράλληλα ανάπτυξη, εκτός από τον τουρισμό, και των άλλων κλάδων της οικονομίας, όπου αυτό είναι δυνατόν, καθώς επίσης και με τη προβολή του τουριστικού προϊόντος σε πολλές χώρες (διαφοροποίηση της πελατείας).

B. Διαρροές

Τα οικονομικά ωφελήματα δεν θα είναι αρκετά αν οι δαπάνες που πραγματοποιούν οι τουρίστες διαρρέουν σε άλλες περιοχές ή σε άλλες χώρες. Αν λόγω χάρη σε ένα τουριστικό τόπο δημιουργηθεί ένα ξενοδοχείο, το οποίο από τη κατασκευή του μέχρι τη λειτουργία του χρησιμοποιεί παραγωγικούς πόρους από άλλες περιοχές, η ωφέλεια από τη λειτουργία αυτού είναι μηδαμινή για την τοπική κοινωνία. Στην κοινωνία αυτή θα μείνουν κυρίως οι βλαπτικές επιδράσεις στον κοινωνικό περίγυρο και στο φυσικό περιβάλλον. Φυσικά στον ντόπιο

πληθυσμό αναπτύσσονται εχθρικά αισθήματα, όπως έχει συμβεί σε πολλούς τουριστικούς τόπους.

Πρέπει, επίσης, να τονισθεί ότι και οι δαπάνες των ξένων τουριστών που έρχονται στην Ελλάδα δεν συνιστούν καθαρές συναλλαγματικές εισπράξεις για δύο κυρίως λόγους:

Πρώτον, ένα σημαντικό μέρος των δαπανών αυτών εισπράττεται ως έσοδα από ξένες επιχειρήσεις, λόγω χάρη ξένες αεροπορικές εταιρείες, tour operators κ.λπ. Δεύτερον, ένα μέρος των δαπανών που πραγματοποιούν οι ξένοι τουρίστες στη χώρα μας αφορά εισαγόμενα προϊόντα, όπως λόγω χάρη εισαγόμενα ποτά και τρόφιμα.

Το πόσοι πόροι διαρρέουν από τη χώρα της τουριστικής κατανάλωσης ή επένδυσης είναι εξαιρετικά δύσκολο να υπολογιστεί. Οι διαρροές χάνονται μέσα στους πολύπλοκους λογαριασμούς των εθνικών λογαριασμών που παρακολουθούν τις διατομεακές σχέσεις (συστήματα εισροών – εκροών) καθώς και τις εξωτερικές συναλλαγές – πληρωμές (ισοζύγιο πληρωμών). Σύμφωνα με ένα πρόχειρο υπολογισμό που έγινε το 1988, περίπου το 30% του εισαγόμενου συναλλάγματος διέρρεε στο εξωτερικό (Σχίδας, 1998).

Γ. Εποχικές διακυμάνσεις

Είναι γνωστή η εικόνα νησιών που την περίοδο του καλοκαιριού σφύζουν από ζωή ενώ τον υπόλοιπο χρόνο παρουσιάζουν μια εικόνα εγκατάλειψης. Αυτή η άνοδος κ η παύση των ρυθμών της ζωής, εκτός από κοινωνικές επιπτώσεις, έχει και δυσμενή οικονομικά αποτελέσματα, μια και μένουν πολλοί άνθρωποι χωρίς απασχόληση. Η απασχόληση στον τουριστικό τομέα θεωρείται από πολλούς μια μη μόνιμη δραστηριότητα.

Πέραν όμως από τα προβλήματα της εποχικής ανεργίας που δημιουργούνται για εκατοντάδες χιλιάδες άτομα, στη χώρα μας σοβαρότερο πρόβλημα αποτελεί η αδρανοποίηση ή η υπολειτουργία των επιχειρήσεων για τους περισσότερους μήνες του έτους. Αυτό συμβαίνει ιδίως στην παραδοσιακή μορφή του μαζικού (παραθεριστικού) τουρισμού.

Για την εξυπηρέτηση της ζήτησης αυτής έχουν δημιουργηθεί ξενοδοχεία και μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις, πρακτορεία ταξιδίων και απροσδιόριστος αριθμός επιχειρήσεων που βασίζονται στον τουρισμό (μονάδες εστίασης, αναψυχής, εμπορίου, προσφοράς συμπληρωματικών υπηρεσιών, όπως γραφεία ενοικιάσεων αυτοκινήτων κλπ). Στη συντριπτική τους πλειοψηφία οι μονάδες αυτές λειτουργούν περίπου μισό χρόνο (και από αυτό το διάστημα λειτουργίας, 3-4 το πολύ μήνες μόνο σε πλήρη απασχόληση).

Τους υπόλοιπους μήνες οι επιχειρήσεις είτε κλείνουν είτε υπολειτουργούν, απολύοντας το πλεονάζον προσωπικό. Όμως, ακόμη και αν είναι κλειστή μια ξενοδοχειακή μονάδα, συνεχίζει να δαπανά σημαντικά ποσά για συντήρηση, φύλακα των εγκαταστάσεων καθώς και, σε ορισμένες περιπτώσεις, μισθοδοσία του απαραίτητου προσωπικού (λ.χ. διευθυντής, υπεύθυνος κρατήσεων, λογιστές κλπ). Επιπλέον, πρέπει να υπολογίζονται αποσβέσεις, τόκοι δανείων και άλλα έξοδα, είτε είναι επιχείρηση σε λειτουργία είτε όχι.

Έτσι, η εποχικά λειτουργούσα τουριστική επιχείρηση πρέπει σε μικρό χρονικό διάστημα να «βγάλει» όλα τα έξοδα της χρονιάς και να περισσεύει και κέρδος. Αντιμέτωπη με τον ανταγωνισμό (εγχώριο και διεθνή) και τους κυρίαρχους της αγοράς, μεγάλους τουριστικούς οργανισμούς, η μικρή και μεσαία τουριστική επιχείρηση συνθλίβεται,

‘πέφτει έξω’. Το επόμενο για αυτήν είναι να κλείσει και να βγει σε πλειστηριασμό για να εξοφληθούν οι υποχρεώσεις που έχει, κυρίως σε τράπεζες.

Δ. Περιφερειακές ανισότητες

Ο τουρισμός εκτός του ότι ‘αγαπάει’ ορισμένες εποχές του έτος δείχνει και προτίμηση για ορισμένες περιοχές. Έτσι τουριστικοί προορισμοί (όπως για παράδειγμα η Μύκονος, η Κρήτη κ.α) κυριολεκτικά ‘βουλιάζουν’ το καλοκαίρι, ενώ άλλοι τόποι αγνοούνται.

Έτσι για λίγους μήνες τα συγκεντρωμένα πλήθη δημιουργούν, στους τουριστικούς τόπους, πλήθος παρενεργειών. Εκτός από τα προφανή κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα, δημιουργούνται ανισότητες στην κατανομή του εθνικού εισοδήματος κατά περιφέρειες. Έχουμε λ.χ. την Κρήτη, τη Μύκονος να έχουν ικανοποιητικά εισοδήματα, ενώ πανέμορφες περιοχές όπως είναι το Καρπενήσι, η Θράκη κ.α να καταλαμβάνουν τις κατώτερες θέσεις στις στατιστικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης περί περιφερειακών ανισοτήτων (Κοκκώσης, 2001).

Ε. Άνοδος των τιμών

Είναι γνωστό ότι όπου και όταν υπάρχει αυξημένη ζήτηση σε σχέση με την προσφορά οι τιμές των αγαθών και των υπηρεσιών ανέρχονται, με δυσμενείς επιπτώσεις στο βιοτικό επίπεδο των κατοίκων, ιδίως εκείνων που δεν επωφελούνται άμεσα από τον τουρισμό. Το ίδιο δυσμενείς είναι η άνοδος της αξίας της γης.

Στ. Αναντιστοιχία ανάπτυξης ιδιωτικού –δημοσίου τομέα

Η τουριστική προσφορά βασίζεται, εκτός από τις φυσικές ομορφιές και την πολιτιστική παράδοση, σε εγκαταστάσεις τουριστικής ανωδομής και υποδομής. Τα έργα της δημιουργίας τουριστικής ανωδομής γίνονται συνήθως από ιδιωτικούς φορείς, αφορούν δηλαδή ιδιωτικές τουριστικές επενδύσεις. Την τουριστική υποδομή (δρόμοι, αεροδρόμια, λιμάνια) δημιουργεί συνήθως το κράτος.

Στη χώρα μας, λόγω της υπεροχής της ευέλικτης ιδιωτικής πρωτοβουλίας έναντι της δυσκίνητης κρατικής μηχανής, έχουν δημιουργηθεί εγκαταστάσεις (ξενοδοχεία κυρίως), πολλές φορές υπερπολυτελείς, χωρίς αυτές να υποστηρίζονται από ανάλογα, σε ποσότητα και ποιότητα, έργα τουριστικής υποδομής. Είναι γνωστή η κατάσταση στα λιμάνια, αεροδρόμια, λιμάνια, η ανεπάρκεια των υπόλοιπων εγκαταστάσεων που θα κάνουν τη διαμονή και διακίνηση του τουρίστα άνετη και ακίνδυνη.

4.2.2 Κοινωνικές επιπτώσεις

4.2.2.1 Ευμενείς κοινωνικές επιπτώσεις

Το χαμηλό εισόδημα και η έλλειψη απασχόλησης είναι η καλύτερη συνταγή για απονέκρωση μιας περιφέρειας, ιδίως στις ημέρες μας που υπάρχει ευημερία σε πολλές περιοχές του πλανήτη μας. Ο τουρισμός προφέροντας εργασία και εισόδημα σε αναρίθμητες οικογένειες και επιχειρήσεις, έχει συντελέσει στη συγκράτηση της διαρροής πληθυσμού σε πολλές περιοχές. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για απομακρυσμένες, παραμεθόριες και άγονες περιοχές. Τόποι όπως για παράδειγμα το Μέτσοβο, το Περούλι κ.α. έχουν αναβιώσει χάρη στον τουρισμό.

Εκτός από τις ευμενείς επιδράσεις του τουρισμού, μέσω της οικονομικής προόδου που επιφέρει, αυτός συντελεί στην προώθηση της αμοιβαίας κατανόησης των λαών. Πλησιάζουν οι λαοί μεταξύ τους μέσα από τη συνεχή επαφή των κατοίκων των τουριστικών τόπων με τους επισκέπτες που προέρχονται από άλλες περιοχές. Κατανοούν έτσι ότι όλοι αποτελούν μέλη μιας μεγαλύτερης κοινότητας, ενός 'παγκόσμιου χωριού.

4.2.2.2 Δυσμενείς κοινωνικές επιπτώσεις

Οι δυσμενείς κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις λόγω του τουρισμού είναι προφανείς. Διαταραχή και αλλοίωση των τοπικών παραδόσεων, αυξημένη εγκληματικότητα, πορνεία, διάδοση σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων, ναρκωτικά, χαλάρωση των ηθών και της οικογενειακής συνοχής είναι μερικές από τις συνέπειες της σχέσης φιλοξενούντα –φιλοξενούμενου.

Όλα αυτά τα δυσμενή αποτελέσματα οφείλονται κυρίως στον μαζικό τουρισμό. Η συνήθεις πορεία ενός τόπου στην τουριστική ανάπτυξη ακολουθεί πάνω –κάτω την ακόλουθη διαδρομή.

Στάδιο πρώτο

Σε ένα απομακρυσμένο τόπο έρχονται οι πρώτοι ανεξάρτητη τουρίστες. Οι τουρίστες βρίσκουν παρθένες παραλίες, αμόλυνη φύση, αυθεντικά ήθη, έθιμα, παραδόσεις, φιλόξενους και άδολους κατοίκους. Οι κάτοικοι τους υποδέχονται εγκάρδια και είναι και οι δυο πλευρές τόσο πολύ ικανοποιημένες από αυτή τη σύντομη συμβίωση, ώστε οι μεν ταξιδιώτες να ξανά έλθουν μαζί με άλλους που επηρεάστηκαν από τις αφηγήσεις τους, οι δε ντόπιοι να ευχαριστηθούν λόγω των χρημάτων που άφησαν τους τουρίστες.

Στάδιο δεύτερο

Η μαγιά που ξεκίνησε με τους πρώτους ανεξάρτητους τουρίστες σιγά – σιγά αύξησε το τουριστικό ρεύμα. Οι αφίξεις είναι πολλές και οργανωμένες. Οι μεγάλοι ταξιδιωτικοί οργανισμοί ανακάλυψαν τον απομακρυσμένο τόπο. Το προβάλλουν σε τουριστικά έντυπα και στο διαδίκτυο. Οι αυξημένες αφίξεις απαιτούν αερολιμένα, λιμάνι, μαρίνα, καταλύματα πάσης μορφής. Επίσης, χτίζονται δωμάτια, ενοικιαζόμενα δωμάτια, βίλες, ταβέρνες κλπ. Ο απομακρυσμένος τόπος έχει γίνει πια ένας τουριστικός προορισμός, με όλα τα καλά αλλά και τα κακά του.

Σιγά –σιγά οι αυθεντικοί, φιλόξενοι κάτοικοι κοιτούν τους τουρίστες όχι στα μάτια αλλά στο πορτοφόλι. Οι άνθρωποι σκέφτονται ορθολογικά και όχι με την καρδιά τους. Τα ήθη και έθιμα καθώς και οι οικογενειακοί δεσμοί χαλαρώνουν. Η περίφημη αυθεντικότητα εξαφανίζεται μαζί με όλες τις άλλες αξίες.

Στάδιο τρίτο

Η είσοδος του τρίτου σταδίου δε γίνεται απότομα. Σιγά –σιγά έρχεται η στιγμή της παρακμής του τουριστικού προορισμού. Οι ντόπιοι διαπιστώνουν ότι είναι ξένοι στον τόπο τους, ο τόπος είναι πια φανερό ότι έχει ξεπεράσει τα όρια της φέρουσας ικανότητάς του.

Η φέρουσα ικανότητα ενός τόπου δεν αφορά μόνον τα φυσικά όρια που είναι ανεκτά ώστε να μην υποβαθμιστεί το φυσικό περιβάλλον, αλλά και αυτά που μπορεί να ανεχθεί η κοινωνία που φιλοξενεί τους τουρίστες. Αυτά τα όρια της ανεκτικότητας δεν είναι εύκολο να καθοριστούν. Εξαρτάται από το είδος των τουριστών, τη συμπεριφορά τους, καθώς και από τις αντιλήψεις, τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και το βαθμό προσήλωσης σε παραδοσιακές αξίες. Όταν η κατάσταση υπερβεί το κατώφλι που οδηγεί στην άλλη πλευρά, οι αντιδράσεις των ντόπιων

μπορεί να εξελιχθούν από απλή απάθεια, σε εχθρικά αισθήματα που μπορούν να καταλήξουν και σε αξιόποινες πράξεις, όπως για παράδειγμα βιασμούς, ληστείες ακόμη και φόνους.

Ο τόπος που έχει μπει στη διαδικασία παρακμής μπαίνει ουσιαστικά σε ένα φαύλο κύκλο. Τα περιβαλλοντικά προβλήματα, το πλήθος, η αδιαφορία, η εχθρική διάθεση των ντόπιων συντελούν στη μείωση της ελκυστικότητας του τόπου. Αποτέλεσμα είναι οι μεγάλοι ταξιδιωτικοί οργανισμοί να πιέζουν τις ντόπιες επιχειρήσεις για μειωμένες τιμές στις προσφερόμενες υπηρεσίες τους. Για να μπορέσουν οι επιχειρήσεις να ανταποκριθούν υποβαθμίζουν τις υπηρεσίες τους, προσλαμβάνοντας λ.χ. ανειδίκευτο προσωπικό, λαθρομετανάστες κλπ.. ο τόπος έχει καταστήσει ένας φθηνός τουριστικός προορισμός, με δυσοίωνες προοπτικές, μιας και η τάση της αγοράς είναι οι τουρίστες να ζητούν καλύτερες υπηρεσίες και περισσότερη αυθεντικότητα. Αυτά τα αναζητούν σε άλλους τόπους.

4.2.3 Επιπτώσεις του τουρισμού στο περιβάλλον

Κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα έχει επιδράσεις, θετικές ή αρνητικές στο περιβάλλον, φυσικό και ανθρωπογενές. Κατά μείζονα λόγο οι οικονομικές δραστηριότητες, αυτές δηλαδή που συνεπάγονται παραγωγή και κατανάλωση με χρήση σπανιζόντων και σε μεγάλο βαθμό μη ανανεώσιμων πόρων, έχουν αντίκτυπο συνήθως δυσμενή. Το ίδιο συμβαίνει και με τις δραστηριότητες που ανήκουν στη σφαίρα του τουρισμού. Πράγματι ο τουρίστας καταναλώνει αγαθά και υπηρεσίες που παράγονται από τουριστικές επιχειρήσεις, οι οποίες η διαδικασία της δημιουργίας τους και της λειτουργίας τους χρησιμοποιούν συντελεστές παραγωγής που βρίσκονται σε σπανιότητα. Έτσι, ο τουρίστας καταναλώνει υπηρεσίες μεταφοράς, διανυκτέρευσης, εστίασης και πάσης

φύσεως διασκέδασης. Για παράδειγμα, χρησιμοποιώντας τα μεταφορικά μέσα το περιβάλλον επιβαρύνεται με:

- Ø Μείωση των εκτάσεων εδάφους που χρησιμοποιούνται για τις πάσης φύσεως εγκαταστάσεις των υπηρεσιών μεταφοράς (αεροδρόμια, δρόμοι, λιμάνια, σιδηρόδρομοι).
- Ø Εξάντληση μη ανανεώσιμων, συνήθως, πόρων για καύσιμα. Το μεγαλύτερο μέρος του μαζικού τουρισμού μετακινείται με πτήσεις τσάρτερ. Τα αεροπλάνα χρησιμοποιούν προϊόντα πετρελαίου, μια μη ανανεώσιμη πηγή ενέργειας. Εδώ αναφερόμαστε στην άμεση κατανάλωση ενέργειας και όχι στις ποσότητες ενέργειας και άλλων σπανιζόντων πόρων που απαιτούνται για την κατασκευή και συντήρηση όλων των απαιτούμενων εγκαταστάσεων και μεταφορικών μέσων.
- Ø Ρύπανση πάσης μορφής (περιλαμβάνεται η ηχορρύπανση – ηχοενόχληση όπου είναι ο πιο δόκιμος όρος, η οπτική ενόχληση κ.α.) από τη δημιουργία και κυρίως τη λειτουργία των εγκαταστάσεων και μέσων μεταφοράς.

Βέβαια, οι επιπτώσεις του τουρισμού στο περιβάλλον δεν είναι αρνητικές. Η άνοδος του βιοτικού επιπέδου και η προσπάθεια βελτίωσης του τουριστικού προϊόντος έχουν οδηγήσει σε παρεμβάσεις, ιδίως σε αρχαιολογικούς τόπους και μνημεία που είχαν ως συνέπεια τη διάσωσή τους από τη φθορά και την ολική καταστροφή.

4.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο μαζικός τουρισμός αποτελεί μια εντατική τουριστική εκμετάλλευση που εκφράζεται με την μαζική συγκέντρωση επισκεπτών σε συγκεκριμένους τουριστικούς προορισμούς και σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους. Η εντατική τουριστική δραστηριότητα έχει ως συνέπεια την αυξημένη πίεση προς το περιβάλλον, οδηγώντας και σε αρκετές περιπτώσεις στην περιβαλλοντική υποβάθμιση, καθότι γίνεται υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας των τουριστικών προορισμών (π.χ. άναρχη και μη ελεγχόμενη επέμβαση τόσο στο φυσικό όσο και στο δομημένο περιβάλλον). Η μαζική μορφή του τουρισμού πέρα από την περιβαλλοντική υποβάθμιση, δημιουργεί κόστος και στις τοπικές κοινωνίες, καθότι οι επιπτώσεις της μαζικής συσσώρευσης τουριστών οδηγούν τις τουριστικές περιοχές που πλήττονται από τον μαζικό τουρισμό σε κορεσμό και σε υποβάθμιση της ποιότητας ζωής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Η διάκριση του τουρισμού εξαρτάται σε 6 βασικές κατηγορίες, από τους παράγοντες που προσδιορίζουν το φαινόμενο. Πιο κάτω θα αναλυθούν οι συγκεκριμένες κατηγορίες που είναι οι εξής (Ηγουμενάκης 1999):

- Ø Ο μαζικός τουρισμός είναι εκείνη η κατηγορία του τουρισμού που χαρακτηρίζεται από ομαδικότητα συμμετοχής των τουριστών στις διάφορες φάσεις της τουριστικής δραστηριότητας, σε καμιά περίπτωση όμως δεν συνδέεται αποκλειστικά με τον τουρισμό διακοπών αναψυχής τύπου μάρκας διαμονής. Ο συλλογικός ή ομαδικός χαρακτήρας του μαζικού τουρισμού αναφέρεται και στον τρόπο οργάνωσης και εκτέλεσης της τουριστικής μετακίνησης, δηλαδή του ταξιδιού, καθώς και στη συγκέντρωση των τουριστών στους τόπους διαμονής της χώρας υποδοχής και φιλοξενίας τους. Το άτομο, δηλαδή, ο τουρίστας, εντάσσεται ταυτιζόμενο ή όχι σε ομάδες περισσότερο ή λιγότερο ομοειδών τουριστικών αναγκών ή επιθυμιών και συμμορφώνεται προς ορισμένα σχήματα συμπεριφοράς, εξασφαλίζοντας έτσι ταυτόχρονα ένα μίνιμουμ ικανοποίησης που προσφέρεται η καλή οργάνωση και εκτέλεση του ταξιδιού εκ μέρους των τουρ οπερέιτορς.
- Ø Ο ατομικός τουρισμός είναι η αντίθετη κατηγορία του μαζικού τουρισμού, που χαρακτηρίζεται από την ανεξάρτητη ατομική οργάνωση και εκτέλεση του ταξιδιού εκ μέρους των τουριστών. Η ανάπτυξη της κατηγορίας του τουρισμού συνδυάζεται σε μεγάλο βαθμό, εκτός όμως χωρίς αποκλειστικά με ατομικά ή ιδιωτικά μέσα μετακίνησης, όπως είναι τα αυτοκίνητα, τα τροχόσπιτα κ.λ.π,

τόσο κατά τη μετάβαση όσο και κατά τη διάρκεια της παραμονής του τουρίστα στη χώρα ή τις χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τους. Ο κύριος χαρακτήρας της κατηγορίας του τουρισμού είναι περιηγητικός, οι δε παράγοντες που προσδιορίζουν το μέγεθος της σε συνάρτηση με αυτό των άλλων κατηγοριών τουρισμού, που προσφέρονται στην τουριστική αγορά, είναι: 1) η απόσταση που χωρίζει της χώρας την μόνιμης διαμονής των τουριστών από τη χώρα υποδοχής και φιλοξενίας τους, 2) ο βαθμός οικονομικής προσπελασιμότητας των τουριστικών προορισμών στις χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τους, 3) το επίπεδο ανάπτυξης των συγκοινωνιακών δικτύων και μέσων στις χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τους και 4) η προσφορά κατάλληλων από ποσοτικής και ποιοτικής άποψης υπηρεσιών στις χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τους, που διευκολύνουν τις περιηγήσεις τους και τις κάνουν πιο άνετες και πιο ευχάριστες.

- Ø Ο εσωτερικός τουρισμός πραγματοποιείται από τον ντόπιο πληθυσμό μιας χώρας μέσα στα φυσικά της όρια, δηλαδή μέσα στην επικράτειά της. Αν και η συγκεκριμένη κατηγορία τουρισμού κάθε άλλο παρά σαν συναλλαγματοφόρα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, ωφέλειες για τη χώρα στην οποία αναπτύσσονται. Η τουριστική πολιτική ορισμένων αναπτυγμένων χωρών και του συνόλου των αναπτυσσόμενων έχει σαν κύριο σκοπό την εξυπηρέτηση του εξωτερικού συναλλαγματοφόρου τουρισμού.
- Ø Ο εξωτερικός τουρισμός πραγματοποιείται από άτομα που διαμένουν μόνιμα σε μια χώρα και την εγκαταλείπουν προσωρινά για να επισκεφτούν κάποια άλλη ή κάποιες άλλες χώρες για τουριστικούς λόγους και με αυτόν τον τρόπο να ικανοποιήσουν συγκεκριμένες τουριστικές ανάγκες ή επιθυμίες τους. Κατά συνέπεια εξωτερικό τουρισμού έχει οποιαδήποτε χώρα, όταν

μόνιμοι κάτοικοι άλλων χωρών την επισκέπτονται ή όταν μόνιμοι κάτοικοι της επισκέπτονται άλλες χώρες για τουριστικούς λόγους.

- Ø Ο συνεχής τουρισμός έχει χαρακτηριστική διάκριση όπου διαρκεί όλο το χρόνο, το οποίο σημαίνει ότι σε καμία περίπτωση δεν επηρεάζονται οι δραστηριότητές του από τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν σε όλες τις εποχές, δηλαδή σε όλη τη διάρκεια το χρόνου. Οι αντιπροσωπευτικότερες μορφές τουρισμού αυτής της κατηγορίας είναι ο συνεδριακός τουρισμός, ο τουρισμός κινήτρων, ο τουρισμός εκθέσεων, ο τουρισμός πόλης και ο μορφωτικός τουρισμός.
- Ø Ο εποχιακός τουρισμός έχει χαρακτηριστική διάκριση όπου δεν διαρκεί όλο το χρόνο, που σημαίνει ότι σε αντίθεση με το συνεχή τουρισμό, οι δραστηριότητες του επηρεάζονται αποφασιστικά από τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν σε διαφορετικές εποχές, γι' αυτό και αναστέλλονται προσωρινά για ένα μικρό ή μεγάλο χρονικό διάστημα κάθε έτος. Οι αντιπροσωπευτικές μορφές τουρισμού αυτής της κατηγορίας είναι ο γενικός τουρισμός κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, ο τουρισμός παραχείμασης και ο τουρισμός χειμερινών σπορ (Ηγουμενάκης, 1999).

5.2 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

5.2.1 Χαρακτηριστικά εναλλακτικού τουρισμού

Με τον όρο «εναλλακτικός τουρισμός» ορίζεται το σύνολο των ολοκληρωμένων τουριστικών υπηρεσιών, οι οποίες διακρίνονται από εξειδίκευση ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες και προτιμήσεις των πελατών τους, απευθύνονται σε ένα εξειδικευμένο κοινό, στηρίζονται σε οικολογικά ανεκτές και ήπιες δραστηριότητες, ενώ αναδεικνύουν την

πολιτιστική κληρονομιά και τα φυσικά κάλλη μιας περιοχής χωρίς να καταστρέφουν, προσφέροντας παράλληλα λύσεις σε προβλήματα τουριστικής εποχικότητας (Ανδριώτης, 2008).

Σύμφωνα με τον Λαγό (2005), ο εναλλακτικός τουρισμός αναφέρεται σε ένα πλήθος επιμέρους μορφών τουρισμού, όπου οι άνθρωποι αναζητούν ένα διαφορετικό τρόπο διακοπών, ο οποίος συνδέεται με την προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος καθώς και την αναζήτηση νέων αξιών και τρόπων ζωής.

Ο εναλλακτικός τουρισμός σχετίζεται άμεσα με τον τύπο του σύγχρονου τουρίστα. Ο σύγχρονος τουρίστας χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερη οικονομική ευχέρεια, περισσότερο ελεύθερο χρόνο, καλύτερη πληροφόρηση και περισσότερες επιλογές.

Τα τελευταία χρόνια το κοινωνικό –ψυχολογικό υπόβαθρο των νέων απαιτήσεων του σύγχρονου τουρίστα έχει διαφοροποιηθεί. Ο σύγχρονος τουρίστας εμφανίζεται έμπειρος, που γνωρίζει τι θέλει και αν το βρει το πληρώνει ακριβά. Επιπλέον, είναι απαιτητικός στην ποιότητα, στο καθαρό περιβάλλον, στις ανθρώπινες σχέσεις και στην αναζήτηση της ικανοποίησης των ενδιαφερόντων και των ανησυχιών του.

Αποτέλεσμα αυτής της διαφοροποίησης είναι να μην καλύπτονται οι ανάγκες απασχόλησης και διασκέδασης του σημερινού τουρίστα από τους ήδη υπάρχοντες τομείς τουριστικής αναψυχής (ήλιος –θάλασσα – ξενάγηση) και να επιζητά νέες μορφές διακοπών. Αυτό το δεδομένο, κατ' επέκταση, οριοθέτησε την τουριστική ανάπτυξη ενός προορισμού διακοπών στη μορφή των νέων ή εναλλακτικών τουρισμών. Κύριο χαρακτηριστικό των μορφών αυτών είναι ότι βασίζονται στην εξειδίκευση των ενδιαφερόντων του τουρίστα (Σφακιανάκης, 2000).

Η φιλοσοφία του εναλλακτικού τουρισμού συνοψίζεται στη διαφύλαξη του περιβάλλοντος και των πόρων του τουριστικού προορισμού, στην ικανοποίηση των αναγκών του τοπικού πληθυσμού και στη δυνατότητα των χωρών στις οποίες υπάρχουν οι τουριστικοί προορισμοί να λαμβάνουν αυτές τις αποφάσεις της τουριστικής ανάπτυξης, σύμφωνα με τις δικές τους τουριστικές πολιτικές και να μην οδηγούνται από τους μεγάλους τουριστικούς επιχειρηματίες (τουριστικούς πράκτορες, ξενοδόχους που συνήθως εξυπηρετούν πολυεθνικά οφέλη).

Η προσπάθεια περιορισμού του μαζικού τουρισμού και ενθάρρυνσης του εναλλακτικού ήπιου τουρισμού καταβάλλεται τόσο από τις ομάδες πληθυσμού που προαναφέρθηκαν όσο και από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, την ΕΕ, τους εθνικούς τουριστικούς φορείς, κλπ. (Σχίδα, 1998).

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού προσφέρουν μεγαλύτερη ποικιλία στις επιλογές του επισκέπτη, δίνοντας του τη δυνατότητα εναλλαγής παραστάσεων (παραλία -βουνό, θάλασσα –δάσος) και τρόπου αναψυχής, διασκέδασης αλλά και εκπαίδευσης. Με τον τρόπο αυτό, αναπτύσσεται στον επισκέπτη το συναίσθημα των ολοκληρωμένων διακοπών, ενώ μένει ικανοποιημένος από το τουριστικό προϊόν. Ως αποτέλεσμα, ο επισκέπτης εντείνει τη διάρκεια των διακοπών του, ενώ ενισχύεται η πιθανότητα νέας μελλοντικής επίσκεψής του στον τόπο επίσκεψής του για δεύτερη ή πολλοστή φορά (Σταθόπουλος, 2006).

5.2.2 Εναλλακτικές μορφές τουρισμού

Ο εναλλακτικός τουρισμός, σε αντιπαράθεση με τον μαζικό τουρισμό, δεν είναι μεγάλης κλίμακας αλλά απευθύνεται σε μεμονωμένες ομάδες

ατόμων με διάφορα ενδιαφέροντα (φύση, πολιτισμό, παράδοση, αθλητισμό, επιστήμη, θρησκεία κ.λπ).

Ως κύρια χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού είναι η αναζήτηση της αυθεντικότητας και της επαφής με τη φύση, η άρνηση των απρόσωπων τουριστικών πακέτων, αποφυγή των κοσμικών παραλιών, ενώ κάθε εναλλακτική μορφή τουρισμού, συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και τέλος προσφέρει λύσεις σε προβλήματα της τουριστικής εποχικότητας. Είναι φανερό ότι οι μορφές αυτές δεν μπορούν να αντικαταστήσουν το μαζικό τουρισμό, δρουν όμως συμπληρωματικά προς αυτόν, συμβάλλοντας στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των περιοχών της περιφέρειας (Ιατρός, 2005).

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι πάρα πολλές σε αριθμό. Οι οποίες είναι οι εξής:

- Ο γενικός τουρισμός ή τουρισμός διακοπών –αναψυχής, όπως χαρακτηρίζεται και αλλιώς, αποτελεί μια δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου του ανθρώπου που σχετίζεται στενά με την ανάγκη που έχει αυτό για ανάπαυση και αναψυχή. Η μορφή αυτή τουρισμού είναι αναμφίβολα η σημαντικότερη τόσο από άποψης μεγέθους στο σύνολο τουριστικής αγοράς όσο και από άποψης αναγκών σε πόρους και υπηρεσίες που απαιτούνται για την καλύτερη εξυπηρέτηση των τουριστών.

Ο γενικός τουρισμός, δηλαδή ο τουρισμός διακοπών –αναψυχής, ως προς τη μορφή του διακρίνεται γενικά σε τρεις κατηγορίες και συγκεκριμένα:

α) σε τουρισμό περιήγησης, όπου ο τουρίστας παρουσιάζει γεωγραφική κινητικότητα και μετακινείται τον περισσότερο χρόνο των διακοπών του από χώρα σε χώρα ή από περιοχή σε περιοχή στην ίδια μοναδική χώρα

τουριστικού προορισμού, β) σε τουρισμό διαμονής, όπου ο τουρίστας παραμένει στην ίδια συγκεκριμένη περιοχή ή τόπο της χώρας τουριστικού προορισμού σε όλη τη διάρκεια των διακοπών του, και γ) σε τουρισμό μεικτού χαρακτήρα, που περιλαμβάνει τουρισμό περιήγησης και τουρισμό διαμονής.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του γενικού τουρισμού που, όπως είναι γνωστό, αποτελεί την πιο προσοδοφόρα μορφή του σύγχρονου τουρισμού, είναι η δημιουργία μια κατάλληλης υποδομής και ανωδομής, όπως είναι για παράδειγμα η κατασκευή τουριστικών καταλυμάτων όλων των ειδών και κατηγοριών, η ύπαρξη αναπτυγμένου συγκοινωνιακού δικτύου και σύγχρονων μεταφορικών μέσων, η επάκρεια μέσων ψυχαγωγίας και διασκέδασης, η δυνατότητα για ψώνια και κατά προτίμηση αφορολόγητων ειδών, η κατάλληλη εκπαίδευση των στελεχών και του ειδικευμένου προσωπικού που απασχολούνται στην τουριστική βιομηχανία.

- Ο **Αγροτουρισμός** ορίζεται ως η εναλλακτική μορφή τουρισμού η οποία αναπτύσσεται σε μη τουριστικά αγροτικές περιοχές και συνδέεται με κοινωνικές, περιβαλλοντικές και πολιτισμικές αξίες, οι οποίες επιτρέπουν τόσο στους οικοδεσπότες όσο και στους φιλοξενούμενους των περιοχών αυτών να υφίστανται αλληλεπιδράσεις και να μοιράζονται εμπειρίες. Η δραστηριότητα αναπτύσσεται από τους μόνιμους από τους μόνιμους κατοίκους των περιοχών του πρωτογενούς τομέα, οι οποίοι χρησιμοποιούν τον αγροτουρισμό ως συμπληρωματική πηγή εισοδήματος. Τα άτομα που επιλέγουν την εναλλακτική μορφή του τουρισμού είναι άτομα που αναζητούν στις διακοπές τους τη φύση, τη φιλία και τη

φιλοξενία και απορρίπτουν ότι τους εκφράζει από του μαζικού τουρισμού.

Αυτά τα άτομα τις περισσότερες φορές έχουν συγκεκριμένα ενδιαφέροντα και είναι ιδιαίτερα ευαίσθητοποιημένα στα περιβαλλοντικά και κοινωνικά προβλήματα (www.agrotourism.gr).

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά του αγροτουριστικού προϊόντος είναι:

- Ø Η απόλαυση του φυσικού περιβάλλοντος και η γνωριμία με τα χαρακτηριστικά φυσικά τοπία, τα τοπία φυσικού κάλλους και την πανίδα και χλωρίδα των περιοχών.
- Ø Η επαφή και η γνωριμία με την τοπική αγροτική πολιτιστική κληρονομιά, τα ήθη και τα έθιμα των κατοίκων, η συμμετοχή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις.
- Ø Η προσφορά διαφοροποιημένων, υψηλής ποιότητας τουριστικών προϊόντων (για παράδειγμα βιολογικών παραδοσιακών προϊόντων)
- Ø Η παρατήρηση των γεωργικών δραστηριοτήτων και πιθανώς η συμμετοχή σε αυτές
- Ø Η άσκηση παράλληλων τουριστικών δραστηριοτήτων στην ύπαιθρο, όπου είναι η ορειβασία, η πεζοπορία, το ανεμόπτερο πλαιγιάς κ.α

Τα είδη των αγροτουριστικών καταλυμάτων είναι τα εξής:

- Ø Μικρές ξενοδοχειακές μονάδες – ξενώνες
- Ø Ενοικιαζόμενα δωμάτια στα σπίτια αγροτικών οικογενειών
- Ø Ανεξάρτητες αγροτικές κατοικίες παραδοσιακής αρχιτεκτονικής που εναρμονίζονται με το φυσικό περιβάλλον

Ø Κάμπινγκ σε αγροκτήματα, τα οποία δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένα στην Ελλάδα σε αντίθεση με ορισμένες περιοχές της Ευρώπης

Η απαιτούμενη υποδομή του αγροτουρισμού είναι μικρής κλίμακας, συγκρινόμενη με εκείνη του μαζικού τουρισμού. Ο αγροτουρισμός δεν απαιτεί εξελιγμένη τουριστική υποδομή, τουλάχιστον στα πρώτα στάδια ανάπτυξής του. Παράλληλα, η προσφορά των αγροτικών προϊόντων είναι άφθονη, καθώς είναι κατά κύριο λόγο ελεύθερα αγαθά, όπως είναι ο αέρας, το νερό και η φύση.

- Ο **οικοτουρισμός** ορίζεται ως ο περιβαλλοντικά υπεύθυνος τουρισμός και η επίσκεψη σε φυσικές περιοχές, που αποσκοπεί στην απόλαυση και εκτίμηση της φύσης, αλλά και των πολιτισμικών στοιχείων του παρόντος και του παρελθόντος, και ο οποίος προάγει στη διατήρηση της φύσης, έχει χαμηλή επίδραση επισκεπτών και παρέχει χρήσιμη ενεργεί κοινωνικό – οικονομική ανάμιξη του ντόπιου πληθυσμού. Στην Ελλάδα υπάρχουν χιλιάδες δαντελωτές ακτές, επιβλητικά βουνά, σπήλαια και φαράγγια, λίμνες, ποτάμια, βιότοποι εξαιρετικής ομορφιάς και μοναδικά οικοσυστήματα στην ελληνική γη με εντυπωσιακά τοπία, τα οποία με συνδυασμό με το ήπιο κλίμα της χώρας καθιστούν την Ελλάδα ιδανικό προορισμό για τους λάτρεις του οικολογικού εναλλακτικού τουρισμού (Ανδριώτης, 2008).

Ο επισκεπτόμενος στις διάφορες περιοχές της χώρας, ο φυσιολάτρης – περιηγητής έχει την ευκαιρία:

- Ø Να περιπλανηθεί στα αισθητικά δάση ή να εξερευνήσει τους εθνικούς δρυμούς όχι μόνο στην ορεινή ενδοχώρα αλλά και σε ορισμένα νησιά ή κοντά σε ποταμούς ή λίμνες
- Ø Να απολαύσει τα υπέροχα μνημεία της φύσης, τα φαράγγια, τα σπήλαια και τους καταρράκτες
- Ø Να παρατηρήσει και να θαυμάσει τα σπάνια είδη πουλιών που φωλιάζουν ή καταφεύγουν στα παράκτια οικοσυστήματα και τους υγρότοπους, όπου είναι βραχώδεις ακτές, αμμώδεις παραλίες, αμμοθίνες, δέλτα ποταμών, λίμνες και έλη
- Ø Να μελετήσει την εξαιρετική ποικιλία της χλωρίδας στην ελληνική ύπαιθρο
- Ø Να συμμετέχει σε δραστηριότητες extreme spor, όπως κανό – καγιάκ – ράφτινγκ και ποδήλατο βουνού κ.α. που τα τελευταία χρόνια γνωρίζουν θεαματική άνοδο στην Ελλάδα
- Ø Τέλος, να διαμείνει σε πρότυπες αγροτουριστικές μονάδες, που αναπτύσσονται σε όλη την επικράτεια και δίνουν την δυνατότητα στον επισκέπτη να γνωρίσει την τοπική αρχιτεκτονική, πολιτιστική και γαστρονομική παράδοση, αλλά και τα προϊόντα, τις αγροτικές ασχολίες και την καθημερινή ζωή των κατοίκων κάθε περιοχής.

Οι επισκέπτες των οικολογικών περιοχών οφείλουν να τηρούν προσεκτικά τις απαιτήσεις για την προστασία του περιβάλλοντος από τη ρύπανση, την αποφυγή κάθε ενόχλησης των φυσικών βιοτόπων και διατάραξης της ισορροπίας των οικοσυστημάτων.

- Ο **Επαγγελματικός Τουρισμός** είναι ο τουρισμός που αναπτύσσεται κατά την διάρκεια επαγγελματικών ταξιδιών. Έχει μικρότερες διακρίσεις ανάλογα με το κριτήριο του σκοπού για τον

οποίο γίνεται το επαγγελματικό ταξίδι. Εάν ο σκοπός του ταξιδιού είναι η συμμετοχή σε ένα συνέδριο ονομάζεται συνεδριακός τουρισμός. Εάν ο σκοπός του ταξιδιού είναι η συμμετοχή των επαγγελματιών σε μια έκθεση, πρόκειται για τον τουρισμό εκθέσεων (Ανδριώτης, 2008). Αντίστοιχα, στην περίπτωση σεμιναρίων έχουμε τον τουρισμό σεμιναρίου, στην περίπτωση συμποσίων έχουμε τον τουρισμό συμποσίων κλπ. Στο τέλος, αν το ταξίδι είναι ένα τουριστικό πακέτο που δίδεται στους επαγγελματίες σαν δώρο αμοιβή για την καλή τους απόδοση, πρόκειται για τον τουρισμό κινήτρων, αφού τα τουριστικά πακέτα είναι κίνητρα που ωθούν τους επαγγελματίες σε μεγαλύτερες από τις συνηθισμένες αποδόσεις. Ο επαγγελματικός τουρισμός αντιπροσωπεύει μια σημαντική αγορά σε διεθνές επίπεδο. Η αγορά αυτή αφορά κυρίως τους επισκέπτες υψηλού εκπαιδευτικού και οικονομικού επιπέδου, οι οποίοι κυμαίνονται σε καταλύματα υψηλών κατηγοριών, είναι διατεθειμένοι να ξοδέψουν αρκετά χρήματα, αλλά απαιτούν και υψηλή ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών και προϊόντων. Ο χρόνος παραμονής τους στον τουριστικό προορισμό τους κυμαίνεται από 3 με 5 μέρες, ενώ υπάρχει η πιθανότητα παράτασης της παραμονής τους για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, με τη μορφή κάποιων άλλων μορφών τουρισμού. Κύριο λόγο προς αυτήν την κατεύθυνση διαδραματίζει η ικανότητα ενός τόπου να προσελκύσει την προσοχή την προσοχή του επισκέπτη -επαγγελματία. Η περίοδος αιχμής του επαγγελματικού τουρισμού σημειώνεται κυρίως τους μήνες Φεβρουάριο-Μάιο και Σεπτέμβριο-Νοέμβριο, οπότε και συνήθως διοργανώνονται τα περισσότερα συνέδρια, εκθέσεις κτλ. Σημαντικό ρόλο για την ανάπτυξη του επαγγελματικού τουρισμού σε ένα τόπο, διαδραματίζει η διαθεσιμότητα των απαραίτητων

υποδομών και υπηρεσιών, όπως αμφιθεάτρων, εκθεσιακών χώρων, καταλυμάτων, υποδομών για καφέ και εστίαση, υπηρεσιών διερμηνείας κτλ. Επίσης, η εύκολη πρόσβαση στον τόπο πραγματοποίησης ενός συνεδρίου ή μίας έκθεσης είναι κρίσιμος παράγοντας για την προσέλκυση επισκεπτών. Για την εξυπηρέτηση αυτών λειτουργούν σήμερα σε ολόκληρη την Ελλάδα αυτοτελή ή μέσα σε ξενοδοχεία συνεδριακά κέντρα και συνεδριακές εγκαταστάσεις και εκθεσιακοί χώροι (βλ. παράρτημα 1).

- Ο **πολιτιστικός τουρισμός** σχετίζεται με την επίσκεψη σε ένα τόπο με στόχο την επαφή με τα πολιτιστικά στοιχεία, όπως είναι τα αρχαιολογικά, τα βυζαντινά, τα κλασσικά ή νεότερα μνημεία, ιστορία, τέχνες και λαογραφία. Συνήθως δεν εμφανίζεται μόνος του, εκτός των περιπτώσεων εκπαιδευτικών εκδρομών σχολείων, αλλά πραγματοποιείται συμπληρωματικά με κάποιο άλλο είδος τουρισμού, προσφέροντας γνώση και ποικιλία στο τουριστικό προϊόν. Ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί ένα από τα παλαιότερα και δημοφιλέστερα είδη τουρισμού. Από τους περασμένους αιώνες άτομα ή ομάδες περιηγητών, αναζητώντας τη γνώση, την εμπειρία, την προσωπική ανακάλυψη, πραγματοποιούσαν ταξίδια σε τόπους με αρχαιολογικό, ιστορικό, λαογραφικό ή θρησκευτικό ενδιαφέρον, σε μέρη με διαφορετικό πολιτισμό και εθνολογικές ιδιομορφίες. Ο πολιτιστικός τουρισμός προσφέρει ευκαιρίες για πολιτιστική εμπειρία, προσφέρει την περιήγηση στη φυσική, καλλιτεχνική και πνευματική κληρονομιά μίας περιοχής καθώς και στη σημερινή δημιουργία. Ακόμα, περιλαμβάνει τη συμμετοχή σε δραστηριότητες είτε παθητικές, όπως παρακολούθηση καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, όπου είναι οι μουσικές συναυλίες

θεατρικές παραστάσεις, αλλά και επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, περιηγήσεις σε πολιτιστικές διαδρομές, είτε ενεργητικές, όπως εκμάθηση τοπικής μαγειρικής, τέχνης ή συμμετοχή σε λαογραφικές δραστηριότητες. Μία άλλη σημαντική παράμετρος που χαρακτηρίζει αυτή την μορφή τουρισμού, είναι η στενή και ουσιαστική επαφή που αποκτούν οι επισκέπτες με τον τοπικό πληθυσμό, τα ήθη και τις παραδόσεις του, σε συνδυασμό με τα πολιτισμικά δρώμενα στην περιοχή (Ανδριώτης, 2008).

Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις – Φεστιβάλ καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, κυρίως την καλοκαιρινή περίοδο, σε όλη τη χώρα πραγματοποιούνται εκατοντάδες πολιτιστικές εκδηλώσεις και διοργανώνονται δεκάδες μεγαλύτερα ή μικρότερα φεστιβάλ για όλες τις μορφές της τέχνης. Στο πρόγραμμα των εκδηλώσεων αυτών, εντάσσονται οι σημαντικότεροι Έλληνες και ξένοι καλλιτέχνες, που παρουσιάζουν έργα από ένα ευρύ φάσμα καλλιτεχνικής παραγωγής (κλασικής και σύγχρονης). Μερικές από τις σημαντικότερες εκδηλώσεις πραγματοποιούνται στο πλαίσιο του Ελληνικού Φεστιβάλ, το οποίο τους καλοκαιρινούς μήνες οργανώνει το Φεστιβάλ Αθηνών, το Φεστιβάλ Επιδαύρου (θέατρο) και το «Μουσικό Ιούλιο» (στην Επίδαυρο), που θεωρούνται από τα σπουδαιότερα καλλιτεχνικά φεστιβάλ της ευρωπαϊκής ηπείρου. Ακόμα, ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, όπου υπάρχει μία από τις πλέον σύγχρονες αίθουσες συναυλιών στον κόσμο και στο Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης. Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες παραγωγές παρουσιάζει το χειμώνα, αλλά και κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, η Εθνική Λυρική Σκηνή (Ε.Λ.Σ.), ενώ στο χώρο του θεάτρου, εκτός από τους ιδιωτικούς θιάσους και τα Δημοτικά

Περιφερειακά Θέατρα, μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι παραστάσεις που ανεβάζουν οι δύο κρατικές σκηνές, το Εθνικό Θέατρο της Ελλάδας στην Αθήνα και το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος (Κ.Θ.Β.Ε.) στη Θεσσαλονίκη. Στο χώρο του κινηματογράφου, πραγματοποιείται κάθε Νοέμβριο στη Θεσσαλονίκη το διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης, που τα τελευταία χρόνια έχει αναδειχθεί ως ένα από τα σημαντικότερα περιφερειακά φεστιβάλ της Ευρώπης, ενώ για το βιβλίο διοργανώνεται κάθε χρόνο (Μάιο) η Διεθνής Έκθεση Βιβλίου στη Θεσσαλονίκη.

- Ο **μαθησιακός τουρισμός** είναι ο τουρισμός που αναφέρεται στη μάθηση. Πιο συγκεκριμένα, είναι αυτή η μορφή του τουρισμού που έχει σαν τουριστικό προϊόν τη προσφορά υπηρεσιών εκπαίδευσης και ανάπτυξης των ικανοτήτων των «τουριστών» (Ανδριώτης, 2008).

Οι βασικότερες μορφές μαθησιακού τουρισμού είναι:

1. Ο **εκπαιδευτικός τουρισμός** έχει σαν βασικό τουριστικό προϊόν τη μάθηση. Οι τουρίστες πηγαίνουν σε ένα τουριστικό προορισμό για να εκπαιδευτούν και κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης τους έχουν και τουριστικές δραστηριότητες. Οι μορφές του εκπαιδευτικού τουρισμού είναι τα διάφορα εκπαιδευτικά ταξίδια στο εσωτερικό ή εξωτερικό, που οργανώνουν διάφοροι εκπαιδευτικοί οργανισμοί. Βέβαια, είναι η συμμετοχή σπουδαστών οι φοιτητών σε εκπαιδευτικές αποστολές, όπου είναι οι ανασκαφές, οι διάφορες έρευνες και οι πρακτικές ασκήσεις, αλλά και η συμμετοχή σε εκπαιδευτικά σεμινάρια, σε σεμινάρια

επαγγελματικής κατάρτισης και σε διάφορες εκπαιδευτικές συγκεντρώσεις, αν και εφόσον η συμμετοχή προϋποθέτει μετακίνηση προς τον τόπο που λαμβάνουν χώρα.

2. Ο **μαθητικός, ο σπουδαστικός και ο φοιτητικός τουρισμός** είναι οι μορφές τουρισμού που έχουν σαν βασικό χαρακτηριστικό τους, το ότι η τουριστικοί του πελατεία αποτελείται από μαθητές σπουδαστές ή φοιτητές. Στην ουσία είναι τουρισμός για νέους. Βέβαια είναι εκπαιδευτικός τουρισμός, αφού η τουριστική πελατεία αποτελείται από νέους που έχουν θεσμική σχέση με την εκπαίδευση. Κατά τη διάρκεια του μαθητικού, σπουδαστικού, φοιτητικού τουρισμού, οι μαθητές, σπουδαστές και φοιτητές αντίστοιχα ταξιδεύουν στα πλαίσια διαφόρων προγραμμάτων με την μαθησιακή τους ιδιότητα. Χωρίς την ιδιότητα αυτή, όταν ταξιδεύουν, απλά κάνουν τουρισμό νέων (Ανδριώτης, 2008).

Συνήθως τα παραπάνω ταξίδια εκδηλώνονται με τη μορφή του κατασκηνωτικού τουρισμού ή με τη μορφή εκδρομών – 2 ως 5 μέρες – ή και μεγάλων εκδρομών, άνω των 5 ημερών.

- Ένα σημαντικό κομμάτι της ελληνικής τουριστικής κίνησης είναι ο **θρησκευτικός τουρισμός** και αφορά την επίσκεψη σε θρησκευτικούς τόπους λατρείας, όπως μοναστήρια και εκκλησίες. Τα μνημεία της ελληνικής ορθοδοξίας είναι αναπόσπαστο τμήμα της εθνικής κληρονομιάς και αποτελούν αξιόλογο πόλο έλξης επισκεπτών. Οι βυζαντινές και μεταβυζαντινές εκκλησίες, οι επιβλητικοί καθεδρικοί ναοί, τα ξωκλήσια, τα μοναστήρια, με την αξιόλογη εικονογράφησή τους, με ψηφιδωτά, τοιχογραφίες και εικόνες, μαρτυρούν την επίμονη προσήλωση με την θρησκευτική

λατρεία. Ο θρησκευτικός τουρισμός αφορά κυρίως ευσεβείς περιηγητές, φιλέρευνους τουρίστες, αλλά και θαυμαστές της βυζαντινής τέχνης, οι οποίοι, μέσα από πολιτιστικά οδοιπορικά στον ελληνικό χώρο, έρχονται σε επαφή με την πνευματικότητα της ορθοδοξίας. Ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να συναντήσει, σε πολλές περιοχές της χώρας, κτίσματα και μνημεία λατρείας διαφορετικών δογμάτων και θρησκειών, που συνυπάρχουν σε ένα διαρκή διάλογο, αναδεικνύοντας το σπάνιο ιστορικό και πολιτισμικό παλίμψηστο του ελληνικού χώρου.

Ο θρησκευτικός τουρισμός χωρίζεται σε δύο κατηγορίες:

- Ø προσκυνητές τουρίστες, στους οποίους επικρατεί το θρησκευτικό κίνητρο, επισκέπτονται μία περιοχή αποκλειστικά για την επίσκεψη στον θρησκευτικό χώρο
 - Ø τουρισμός θρησκευτικής κληρονομιάς, του οποίου οι τουρίστες ταξιδεύουν ομαδικά και συνδυάζουν το ταξίδι τους και με άλλες τουριστικές δραστηριότητες
- Ο **τουρισμός υγείας** είναι εκείνος ο τουρισμός όπου οι τουρίστες συμμετέχουν σε προγράμματα που σχετίζονται με την υγεία. Τα προγράμματα υγείας είναι διαφόρων ειδών: προγράμματα διατήρησης, πρόληψης, θεραπείας, ανάρρωσης και αποκατάστασης της υγείας με σύγχρονες ιατρικές μεθόδους/ φυσικές μεθόδους και προγράμματα που σχετίζονται και επηρεάζουν την υγεία, όπως υγιεινής διαβίωσης, υγιεινής διατροφής, ενεργητικής άθλησης, ψυχικής ισορροπίας, ομορφιάς, αδυνατίσματος, κοινωνικής επανένταξης κτλ.
- Ο τουρισμός υγείας περιλαμβάνει μερικότερες εναλλακτικές μορφές τουρισμού και συγκεκριμένα τις εξής:

- Ø Ο θεραπευτικός τουρισμός
- Ø Ο ιαματικός τουρισμός
- Ø Ο τουρισμός φυσιοθεραπείας
- Ø Ο τουρισμός υγιεινής διατροφής
- Ø Ο τουρισμός ομορφιάς
- Ø Ο θερμαλισμός ή θερμαλιστικός τουρισμός

Η φύση εκτός από τα σπάνια τοπία και τις ιδιαίτερες φυσικές ομορφιές «χάρισε» στην Ελλάδα και πηγές με σημαντικές θεραπευτικές ιδιότητες. Τα ιαματικά λουτρά αποτελούν μέρος του εθνικού πλούτου της χώρας, ενώ οι θεραπευτικές τους ιδιότητες ήταν γνωστές ήδη από τους αρχαίους χρόνους. Οι ιαματικοί φυσικοί πόροι είναι διάσπαρτοι στην ελληνική επικράτεια, ενώ τα νερά των συγκεκριμένων πηγών διαφέρουν από τα συνηθισμένα, είτε λόγω της υψηλής θερμοκρασίας είτε λόγω της παρουσίας σπάνιων δραστικών συστατικών. Τα νερά αυτά χαρακτηρίζονται ως μεταλλικά εξαιτίας της θερμοκρασίας ή της γενικής τους χημικής σύστασης. Εκτός από τις ψυχρές μεταλλικές πηγές υπάρχουν και οι θερμοπηγές με τις οποίες οικοδομήθηκε ένας κλάδος θεραπευτικής αγωγής, η ιαματική υδροθεραπεία (θερμαλισμός). Η υδροθεραπεία είναι ιδιαίτερα σημαντική για την αντιμετώπιση πολλαπλών παθήσεων, όπως είναι τα αρθρικά και οι ρευματοπάθειες και διακρίνεται σε δύο είδη:

- Ø Την εσωτερική η οποία περιλαμβάνει την ποσιθεραπεία, (εισπνοή των αερίων ή των σταγονιδίων των μεταλλικών νερών) και τις πλύσεις (στομαχικές, ρινικές, γυναικολογικές)

- Ø Την εξωτερική η οποία περιλαμβάνει τα λουτρά, τις καταιονήσεις (για ορισμένο χρόνο το σώμα δέχεται το θερμομεταλλικό νερό, που έρχεται με ψηλή ή χαμηλή πίεση), τις υδρομαλάξεις (το σώμα δέχεται την πίεση του νερού), την υδροκινησιοθεραπεία (συνδυασμός λουτροθεραπείας και κινησιοθεραπείας, όσο το σώμα βρίσκεται στο νερό) και την πηλοθεραπεία (εφαρμογή πηλού, που έχει «ωριμάσει» σε σημεία του σώματος με διάφορες παθήσεις).
- Ο **κοινωνικός τουρισμός** είναι το σύνολο των σχέσεων και των διεργασιών που προκύπτουν από την επιδοτούμενη πολιτεία, σύμφωνα με ορισμένα προγράμματα, συμμετοχή στον τουρισμό των κοινωνικών στρωμάτων με χαμηλό εισόδημα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση στο σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη διαφόρων τομέων του τουρισμού ορίζει τον κοινωνικό τουρισμό σαν τη διευκόλυνση, εκ μέρους των κρατών-μελών, της πρόσβασης στον τουρισμό ομάδων ατόμων, που για διάφορες αιτίες, αλλά κυρίως για κοινωνικούς λόγους και για λόγους υγείας έχουν δυσκολίες να κάνουν διακοπές. Στα μέτρα που προτείνει είναι και τα μέτρα περιορισμού των εμποδίων που συναντούν τα άτομα, με ειδικές ανάγκες στην πρόσβασή τους στον τουρισμό εντάσσοντας τον τουρισμό ατόμων με ειδικές ανάγκες ή τον τουρισμό για όλους όπως ονομάζεται, στον κοινωνικό τουρισμό (Ιατρός, 2005). Ο γενικός χαρακτηρισμός των δικαιούχων του κοινωνικού τουρισμού είναι «κοινωνικά στρώματα με χαμηλά εισοδήματα» (ορισμός BITS) ή «ομάδες ατόμων που για διάφορες αιτίες, αλλά κυρίως για κοινωνικούς λόγους και για λόγους υγείας, έχουν δυσκολίες να κάνουν διακοπές» (ορισμός της Ε.Ε.).

Οι χαρακτηρισμοί που μπορούν να υπαχθούν σε διάφορες κατηγορίες ατόμων όπως:

- Ø Εργαζόμενοι και συνταξιούχοι με χαμηλό εισόδημα
 - Ø Άνεργοι
 - Ø Άτομα με ειδικές ανάγκες συμπεριλαμβανομένων και των υπερηλίκων
 - Ø Πολύτεκνοι των οποίων το εισόδημα είναι συνήθως ανεπαρκές λόγω των μεγάλων οικογενειακών δαπανών
 - Ø Πολιτικοί πρόσφυγες, αγρότες και αγρότισσες των οποίων η πρόσβαση στον τουρισμό είναι δύσκολη ή δεν έχουν την απαιτούμενη πληροφόρηση και εμπειρία
 - Ø Ανύπαντρες μητέρες και γυναίκες ή άντρες εν χηρεία ή αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα οικονομικά προβλήματα
 - Ø Η νεολαία, για τα προγράμματα της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, που δεν έχει δικό της εισόδημα και αντιμετωπίζει δαπάνες σπουδών
 - Ø Οι ασφαλισμένοι του ΙΚΑ, για τα προγράμματα της Εργατικής Εστίας, είναι χαμηλόμισθοι και χαμηλοσυνταξιούχοι
-
- Ο **θαλάσσιος τουρισμός** είναι ο τουρισμός ο οποίος σχετίζεται με την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων στη θάλασσα. Συνήθως αφορά την κολύμβηση και την αναψυχή στην παραλία, αλλά με την εναλλακτική του έννοια εμπεριέχει και λοιπές δραστηριότητες, όπως θαλάσσια σπορ, παρακολούθηση βυθού κλπ. Ο πλούτος και η ποικιλία των ελληνικών θαλασσών, τα 15.000 χιλιόμετρα των ελληνικών ακτών, το πλήθος των νησιών, οι προστατευμένες θαλάσσιες περιοχές χιλιάδων τετραγωνικών χιλιομέτρων, το ήπιο κλίμα, τα υψηλά ποσοστά ηλιοφάνειας και το ενδιαφέρον και

εναλλασσόμενο τοπίο καθιστούν την Ελλάδα ιδανικό προορισμό για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων θαλάσσιου τουρισμού.

Το πλεονέκτημα αυτό ενισχύεται τόσο από την ναυτική παράδοση χιλιετηρίδων, όσο και από τις ευνοϊκές για θαλάσσιους πλόες συνθήκες (τα ελληνικά πελάγη θεωρούνται ασφαλή από την σκοπιά των ναυτικών κινδύνων, οι αποστάσεις μεταξύ των ακτών είναι μικρές, ενώ εξίσου ευνοϊκές είναι και οι συνθήκες που σχετίζονται με την ένταση των ανέμων και τις θερμοκρασίες περιβάλλοντος και θάλασσας).

Τα θαλάσσια σπορ είναι:

- Ø Οι κρουαζιέρες στην Ελλάδα είναι ο τουριστικός προορισμός που αποτελεί ιδιυλλιακό χώρο για να πραγματοποιήσετε ολιγοήμερες ή πολυήμερες κρουαζιέρες, καθώς διαθέτει πολλά νησιά και λιμάνια που μπορείτε να επισκεφθείτε, αλλά και ιδανικό κλίμα, το οποίο επιτρέπει ένα ευχάριστο ταξίδι τις περισσότερες εποχές του χρόνου.

- Ο **αθλητικός τουρισμός** είναι η εναλλακτική μορφή τουρισμού κατά τη διάρκεια της οποίας οι τουρίστες ασκούνται, γυμνάζονται, παίζουν ή αθλούνται και συγκεκριμένα επιδίδονται σε ένα ή περισσότερα αγωνίσματα. Η μορφή αυτή του τουρισμού ονομάζεται ειδικότερα αθλητικός τουρισμός ανάπαυσης ή αναψυχής. Όταν οι ασχολούμενοι με τον αθλητισμό (αθλητές, προπονητές, συνοδοί, βοηθητικό προσωπικό, οπαδοί) ταξιδεύουν για να συμμετάσχουν σε αθλητικούς αγώνες, αλλά ενδιάμεσα και μετά τους αγώνες αναπτύσσουν τουριστικές δραστηριότητες, τότε προκύπτει η εναλλακτική μορφή του αθλητικού τουρισμού επιδόσεων ή άμιλλας. Επίσης μια άλλη κατηγορία αθλητικού

τουρισμού είναι αυτή που βασίζεται στη διοργάνωση μεγάλων αθλητικών διοργανώσεων. Η Ελλάδα είναι η χώρα όπου γεννήθηκαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες και είναι ιδανική για την ανάπτυξη αθλητικών δραστηριοτήτων καθώς και για την τέλεση αθλητικών αγώνων. Τις τελευταίες δεκαετίες, στη χώρα διοργανώνονται όλο και συχνότερα μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις σε πολλά σπορ (παγκόσμια πρωταθλήματα, πανευρωπαϊκοί αγώνες, σημαντικά διεθνή τουρνουά κ.ά.) με κορυφαίο γεγονός τους Ολυμπιακούς Αγώνες 2004, στην Αθήνα. Οι αθλητικές αυτές διοργανώσεις συνέβαλαν σημαντικά στην κατασκευή, σε όλη την επικράτεια, πολλών σύγχρονων μεγαλύτερων ή μικρότερων αθλητικών εγκαταστάσεων, σταδίων και προπονητικών κέντρων για ένα ευρύ φάσμα αθλημάτων, όπου σήμερα οι κάτοικοι αλλά και οι επισκέπτες κάθε περιοχής έχουν την δυνατότητα να ασκηθούν στο αγαπημένο τους σπορ (στίβος, ποδόσφαιρο, βόλεϊ, μπάσκετ, τένις, γκολφ, κτλ) (Ιατρός,2005).

- Ο **γεωτουρισμός** θεωρείται μια νέα μορφή πολιτιστικο-περιβαλλοντικού τουρισμού, που μπορεί να αναπτυχθεί σε περιοχές που διαθέτουν σημαντικά γεωλογικά μνημεία, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν πόλο προσέλκυσης τουριστών ειδικού ενδιαφέροντος. Κύριος στόχος του είναι η σύνδεση των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος με τη γεωλογική κληρονομιά κάθε τόπου, τα πολιτιστικά μνημεία και τις παραδόσεις του. Η ανάπτυξη του γεωτουρισμού απαιτεί τη δημιουργία των απαραίτητων υποδομών (ενημερωτικά περίπτερα, σήμανση διαδρομών, δημιουργία κέντρων περιβαλλοντικής ενημέρωσης-εκπαίδευσης

κ.τ.λ.) καθώς και παραγωγή γεωτουριστικών προϊόντων (ενημερωτικοί οδηγοί, αναμνηστικά είδη κ.τ.λ.).

- Στον **ορεινό τουρισμό** συνεπάγεται ο τουρισμός ορεινών αθλημάτων, όπως είναι η απλή ορειβασία, η τεχνητή ορειβασία και αναρριχήσεις, ο τουρισμός της ορεινής ποδηλασίας και ο τουρισμός ορεινών κατασκηνώσεων. Ο ορειβατικός τουρισμός είναι υπάλληλη έννοια του ορεινού τουρισμού και περιλαμβάνει μόνο την ορειβασία και τις αναρριχήσεις. Επειδή το κύριο χαρακτηριστικό του ορεινού τουρισμού είναι ότι αναπτύσσεται στις ορεινές περιοχές κρίνεται σκόπιμο να οριστούν οι περιοχές αυτές σύμφωνα με τον γεωγραφικό κατακόρυφο διαμελισμό.

1) Λοφώδεις περιοχές, είναι εκείνες που καλύπτονται από λόφους χαμηλούς και ομαλούς με ύψος 300 έως 500 μέτρα, βατούς και προσπελάσιμους καθ'όλη τη διάρκεια του έτους

2) Μέσες ορεινές ή ημιορεινές περιοχές, που καλύπτονται από βουνά ύψους μέχρι 1500 μέτρα με στρογγυλές κορυφές και όχι απότομες πλαγιές, βατές και προσπελάσιμες όλο το έτος εκτός από τον χειμώνα, οπότε οι βόρειες ημιορεινές περιοχές είναι δυνατόν να καλύπτονται από χιόνια

3) Ορεινές περιοχές, που είναι αυτές που καλύπτονται από βουνά με υψόμετρο πάνω από 1500 μέτρα και είναι εύκολα προσπελάσιμες μόνο κατά την διάρκεια του καλοκαιριού (Ιατρός,2005).

- Ο **χιονοδρομικός τουρισμός** είναι η εναλλακτική μορφή τουρισμού κατά τη διάρκεια της οποίας η κύρια δραστηριότητα των τουριστών είναι οι χιονοδρομίες. Η χιονοδρομία και το άθλημα του σκι έγιναν εξαιρετικά δημοφιλή στην Ελλάδα. Ο

τουρισμός χειμερινών αθλημάτων είναι η εναλλακτική μορφή τουρισμού κατά τη διάρκεια της οποίας η κύρια δραστηριότητα των τουριστών είναι η ενασχόλησή τους με τα χειμερινά αθλήματα. Σαν χειμερινά αθλήματα εννοούνται τα χιονοδρομικά και παγοδρομικά αθλήματα, τα αθλήματα δηλαδή που διεξάγονται πάνω στο χιόνι ή στον πάγο.

- Ο **περιπατητικός τουρισμός** ορίζεται ως η πραγματοποίηση τουριστικών δραστηριοτήτων, που αφορούν τη διενέργεια περιπατητικών εκδρομών διαμέσου περιοχών αξιόλογης αισθητικής, περιβαλλοντικής και πολιτιστικής αξίας. Η πεζοπορία σαν φυσική σωματική δραστηριότητα είναι συμφυής της ανθρώπινης σωματικής οντότητας, εύκολη στην εξάσκησή της και προσιτή σε όλους.

Η πεζοπορία γίνεται σε βατές λοφώδεις και ημιορεινές περιοχές με σκοπό την ήπια σωματική άθληση μέσα σε ένα παρθένο φυσικό περιβάλλον και με τη δυνατότητα περιήγησης και επίσκεψης αξιοθέατων περιοχών που βρίσκονται κοντά στα μονοπάτια της πεζοπορίας. Ο περιπατητικός τουρισμός αλληλοσυνδέεται σε πολλές περιπτώσεις με τον οικοτουρισμό. Η βασική διαφορά των δύο έγκειται στο ότι ο οικοτουρισμός προϋποθέτει τη συμμετοχή του επισκέπτη για τη διατήρηση του τοπίου και της οικολογικής ισορροπίας, ενώ ο περιπατητικός τουρισμός όχι (Ιατρός,2005).

- Στο **συνεδριακό τουρισμό** υπάγονται κάθε είδους οργανωμένες εκδηλώσεις, όπως για παράδειγμα συνέδρια ή συναντήσεις με μεγάλο ή μικρό αριθμό συμμετοχών και σε οποιοδήποτε επίπεδο, δηλαδή τοπικό, περιφερειακό, εθνικό ή διεθνές. Επειδή ο

συνεδριακός τουρισμός είναι περιορισμένης χρονικής διάρκειας, δύο έως τέσσερις ημέρες συνήθως, συνδυάζεται με κάποια άλλη μορφή τουρισμού, όπως για παράδειγμα τουρισμού πόλης, μορφωτικό τουρισμό κ.λπ.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού σε μια χώρα υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών είναι η δημιουργία κατάλληλης υποδομής και ανωδομής και συγκεκριμένα η κατασκευή σύγχρονων συνεδριακών κέντρων άρτια τεχνολογικά εξοπλισμένων και με βοηθητικούς χώρους κάθε είδους, όπως για παράδειγμα εστιατόρια, αναψυκτήρια, χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων, ιατρεία, ταχυδρομεία, γραφεία εξυπηρέτησης συνέδρων κ.λπ., καθώς επίσης η κατασκευή αιθουσών συνεδρίων μεγάλης χωρητικότητας εκ μέρους των μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων του κέντρου και της περιφέρειας.

Ας σημειωθεί ότι η έγκαιρη πληροφόρηση των ενδιαφερόμενων κύκλων για τα συνέδρια και τις διάφορες συναφείς εκδηλώσεις, που θα πραγματοποιηθούν σε μια χώρα που επιδιώκει να αναπτύξει το συνεδριακό τουρισμό, πέρα από το ό,τι θα βοηθήσει σημαντικά στην προσέλκυσή τους, θα προβάλλει παράλληλα και την ίδια στο εξωτερικό σαν χώρα συνεδριακού τουρισμού (Ιατρός,2005).

- Ο **τουρισμός περιπέτειας** πρόκειται για μια μορφή τουρισμού με έντονο το στοιχείο του απροσδόκητου, του άγνωστου και της έκπληξης. Φωτογραφικά σαφάρι, περιπλανήσεις σε άγνωστες περιοχές και κωπηλασία σε ορμητικούς ποταμούς αποτελούν μερικά από τα χαρακτηριστικά του γνωρίσματα. Τα άτομα που κάνουν αυτής της μορφής τουρισμό είναι συνήθως νέοι άνθρωποι,

κατά κύριο δε λόγο ελεύθεροι επαγγελματίες και στελέχη επιχειρήσεων.

Επίσης θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ζήτηση για τουρισμό περιπέτειας προβλέπεται μελλοντικά να σημειώσει διεθνώς αύξηση, έρχεται να καλύψει μια ανάγκη του σύγχρονου ανθρώπου των μεγαλουπόλεων για εκτόνωση από το στρες που του προκαλεί ο σύγχρονος τρόπος ζωής και η ανία της ρουτίνας (Ιατρός, 2005).

- Στον **οικογενειακό τουρισμό** είναι γνωστό ότι η ύπαρξη παιδιών σε μια οικογένεια αποτελεί αποφασιστικό παράγοντα επιλογής τόσο του τύπου διακοπών όσο και του χρόνου που θα πραγματοποιηθούν αυτές. Οι tour operators γνωρίζουν ότι όταν τα τουριστικά πακέτα που προσφέρουν στην τουριστική αγορά είναι προσιτά στις οικογένειες, τότε αυτές ταξιδεύουν συνήθως με τα παιδιά τους. Αλλά ακόμα και αν τα τουριστικά πακέτα που προσφέρουν δεν είναι και τόσο προσιτά στον οικογενειακό προϋπολογισμό, προσπαθούν να τα κάνουν, προσφέροντας ειδικές εκπτώσεις για τα παιδιά. Διάφορες εκπτώσεις προσφέρουν επίσης και για τα παιδιά των οικογενειών που κάνουν ατομικό και όχι μαζικό τουρισμό, όπως για παράδειγμα στα μεταφορικά μέσα που χρησιμοποιούν για τη μετακίνησή τους από τον τόπο της μόνιμης διαμονής τους στον τόπο τουριστικού τους προορισμού. Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του οικογενειακού τουρισμού είναι η δημιουργία κατάλληλης υποδομής και ανωδομής, όπως για παράδειγμα αίθουσες παιχνιδιών, παιδικές χαρές και παιδικούς σταθμούς και ακόμα ειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό για να προσέχει και να συντροφεύει μικρά κυρίως παιδιά.

- Στον **τουρισμό τρίτης ηλικίας** η τάση που υπάρχει σήμερα για περισσότερα και μακρύτερα ταξίδια επηρέασε, όπως είναι φυσικό, και την τρίτη ηλικία που συνήθως διαθέτει ελεύθερο χρόνο, σταθερό εισόδημα, υψηλό δείκτη αποταμίευσης λόγω νοοτροπίας και τρόπου ζωής, μα πάνω απ' όλα μεγάλη επιθυμία για ταξίδια και γενικότερα για τουρισμό.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις των ειδικών, το ποσοστό συμμετοχής της τρίτης ηλικίας στο συνολικό πληθυσμό της γης θα αυξηθεί αισθητά στο μέλλον, δημιουργώντας έτσι ένα νέο ανθρώπινο δυναμικό, που σε μεγάλο ποσοστό θα επηρεαστεί από το σύγχρονο τρόπο ζωής και θα έχει μεγάλο δείκτη ροπής για τουρισμό.

Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι η Τρίτη ηλικία αποτελεί το συντηρητικότερο τμήμα του τουριστικού δυναμικού μιας χώρας, που κινείται συνήθως τουριστικά στο εσωτερικό της ή το πολύ σε χώρες κοντινές και κυρίως σε αυτές που συνορεύουν με τη χώρα της μόνιμης διαμονής τους. Τα συγκοινωνιακά μέσα που χρησιμοποιεί για αυτόν τον σκοπό είναι κατά κύριο λόγο το τρένο, το ιδιωτικό αυτοκίνητο, το λεωφορείο και το αεροπλάνο.

- Ο **τουρισμός πόλης** πρόκειται για μια μορφή τουρισμού, που έχει σαν κύριο χαρακτηριστικό ότι τα άτομα που μετέχουν σε αυτόν ταξιδεύουν σε μια πόλη και την περιηγούνται για μερικές ημέρες, συνήθως τρεις ως τέσσερις. Οι περιηγήσεις αυτές συνδέονται άμεσα με το μορφωτικό τουρισμό και ιδιαίτερα με διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα, ενώ τα

επαγγελματικά ταξίδια παίζουν και αυτά με τη σειρά τους σημαντικό ρόλο (Αποστολόπουλος, 2009).

Ο τουρισμός πόλη πραγματοποιείται κατά κύριο λόγο από άτομα ανώτερης μορφωτικής και εισοδηματικής στάθμης, που κατοικούν κατά το πλείστο σε μεγάλα αστικά κέντρα και που ταξιδεύουν τις περισσότερες φορές χωρίς να συνοδεύονται από τις οικογένειες τους. Τα ταξίδια αυτά οργανώνονται σε μεγάλο ποσοστό από τουρ οπερέιτορς, τουριστικά/ταξιδιωτικά γραφεία και αεροπορικές εταιρίες.

Επίσης θα πρέπει να ειπωθεί ότι ένας ακόμα πόλος έλξης για πολλά άτομα που κάνουν αυτής της μορφής τουρισμό, είναι η νυκτερινή ζωή, η διασκέδαση, τα ψώνια, οι ενδιαφέρουσες εκδρομές και τέλος το ωραίο περιβάλλον.

- Ο **τουρισμός παραχείμασης** αναφέρεται στις τουριστικές δραστηριότητες ατόμων, που κατά τη διάρκεια του χειμώνα κάνουν διακοπές μικρής ή μεγάλης διάρκειας σε χώρες με ήπια κλίματα, για να αποφύγουν τις αντίξοες καιρικές συνθήκες, που επικρατούν στους τόπους της μόνιμης διαμονής τους.

Τα άτομα που πραγματοποιούν αυτής της μορφής τουρισμό είναι κατά το πλείστο άτομα της τρίτης ηλικίας που αντιμετωπίζουν πρόβλημα υγείας και που έχουν ελεύθερο χρόνο στη διάθεσή τους και σταθερό εισόδημα.

Η ανάπτυξη του τουρισμού παραχείμασης με ταχύτερους ρυθμούς θα εξαρτηθεί από πολλούς παράγοντες, κυρίως όμως από την αρτιότητα των τουριστικών πακέτων παραχείμασης και την τιμή

διάθεσής τους στην τουριστική αγορά. Στη διαμόρφωση χαμηλών τιμών τουριστικών πακέτων παραχείμασης θα συμβάλουν η καθιέρωση ειδικών χαμηλών ναύλων από τα διάφορα μέσα μαζικής μεταφοράς, καθώς επίσης η πραγματοποίηση εκπτώσεων στις υπηρεσίες φιλοξενίας που προσφέρουν τα διάφορα τουριστικά καταλύματα κατά τη χειμερινή περίοδο (Αποστολόπουλος, 2009).

- Ο **επιλεκτικός τουρισμός** πραγματοποιείται κατά κανόνα από άτομα υψηλής εισοδηματικής στάθμης που, όπως μπορεί να συμπεράνει κανείς, όχι μόνο θέλουν αλλά και μπορούν να ξοδέψουν μεγάλα ποσά για την ικανοποίηση των τουριστικών τους αναγκών ή επιθυμιών. Τα άτομα αυτά ταξιδεύουν συνήθως μεμονωμένα, δηλαδή κάνουν ατομικό τουρισμό, που σημαίνει ότι είτε αγοράζουν ατομικά τουριστικά πακέτα είτε τα φτιάχνουν όπως ακριβώς θέλουν, έτσι ώστε να ικανοποιούνται κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο οι τουριστικές τους ανάγκες ή επιθυμίες, είτε δεν αγοράζουν καθόλου τουριστικά πακέτα, που σημαίνει ότι αγοράζουν τις διάφορες τουριστικές υπηρεσίες μεμονωμένα.

Τα άτομα που κάνουν επιλεκτικό τουρισμό μπορεί να ξοδεύουν πολλά χρήματα για την ικανοποίηση των τουριστικών τους αναγκών ή επιθυμιών, αλλά ταυτόχρονα είναι και απαιτητικά. Συγκεκριμένα έχουν την απαίτηση τα χρήματα που ξοδεύουν για την αγορά τουριστικών προϊόντων να τους προσφέρουν τουλάχιστον την ικανοποίηση ή την ωφέλεια ή τη χρησιμότητα που προσδοκούν (Αποστολόπουλος, 2009).

Βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη του επιλεκτικού τουρισμού είναι η χώρα υποδοχής και φιλοξενίας αυτής της κατηγορίας

τουριστών να δημιουργήσει την κατάλληλη υποδομή και ανωδομή, δηλαδή ξενοδοχεία πέντε και τεσσάρων αστέρων με πολλούς συμπληρωματικούς χώρους, υψηλής ποιοτικής στάθμης σέρβις, νυχτερινή ζωή, καλλιτεχνική κίνηση, αναπτυγμένη αγορά, μουσεία, πινακοθήκες, καλό συγκοινωνιακό δίκτυο, άνετα μεταφορικά μέσα, καθαρό περιβάλλον κλπ.

- Ο **τουρισμός κινήτρων** είναι ουσιαστικά μια νέα μορφή τουριστικής δραστηριότητας που αναπτύσσεται με γοργούς ρυθμούς και που υπόσχεται σημαντικά οικονομικά οφέληματα για τις χώρες εκείνες υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών που θέλουν, αλλά και που έχουν τις προϋποθέσεις να τον αναπτύξουν.

Ο τουρισμός κινήτρων έχει κατά κανόνα περιορισμένη χρονική διάρκεια, τρεις ως τέσσερις ημέρες συνήθως. Σκοπός του τουρ οπερέιτορ που αναλαμβάνει για λογαριασμό της επιχείρησης να φτιάξει το σχετικό τουριστικό πακέτο –κίνητρο, είναι να δώσει στον χρήστη του το ολιγοήμερο αυτό διάστημα την ευκαιρία να απολαύσει κάτι το ξεχωριστό, κάτι το οποίο δεν θα είχε ο ίδιος τη δυνατότητα να ζήσει, αν έπρεπε να αγοράσει με δικά του χρήματα το τουριστικό αυτό πακέτο.

Για την ανάπτυξη του τουρισμού κινήτρων, απαραίτητη προϋπόθεση είναι να προσφέρεται ένας τουριστικός προορισμός κατά προτίμηση να ξεχωρίζει από τους συνηθισμένους. Σε αντίθεση με άλλες μορφές τουρισμού, ο τουρισμός κινήτρων δεν δίνει έμφαση στις πολυσύχναστες μεγαλουπόλεις, αλλά στην ατμόσφαιρα που δημιουργεί το περιβάλλον του τουριστικού προορισμού, καθώς επίσης στην άνεση και την πολυτέλεια που

προσφέρουν τα ξενοδοχεία του κατά κύριο λόγο και οι άλλες συμπληρωματικές τους εγκαταστάσεις (Αποστολόπουλος, 2009).

- Για την ανάπτυξη του **οικολογικού τουρισμού** δεν χρησιμοποιούνται βαριές κατασκευές, ενώ τόσο ο τουρίστας όσο και το τουριστικό κύκλωμα υποδοχής και εξυπηρέτησής του σέβονται τη φύση, μέχρι του σημείου να αποφεύγονται τα μαζικά μέσα μετακίνησης παντού όπου αυτό είναι εφικτό.

Στο πλαίσιο της ανάπτυξης του οικολογικού τουρισμού εντάσσεται η τουριστική ανάπτυξη των παραδοσιακών οικισμών, των βιότοπων, των εθνικών δρυμών κλπ.

Ο οικολογικός τουρισμός αποτελεί αναμφίβολα την εξισορρόπηση μιας χώρας στο μαζικό τουρισμό και τα προβλήματά του, γι' αυτό και η ανάπτυξή του κρίνεται επιτακτική παντού όπου αυτή είναι εφικτή.

- Ο **λαϊκός τουρισμός** είναι μια μορφή τουρισμού, που χαρακτηρίζεται για την πελατεία του και συγκεκριμένα για το ότι αποτελείται αυτή από άτομα που κατά το πλείστο είναι χαμηλής εισοδηματικής στάθμης και ακόμα ότι τα άτομα αυτά ταξιδεύουν συνήθως οικογενειακά και με κάθε είδους ιδιόκτητα μεταφορικά μέσα, όπως για παράδειγμα αυτοκινούμενα τροχόσπιτα, αυτοκίνητα, μοτοσυκλέτες κλπ. (Ανδριώτης, 2008).

Παρά το γεγονός ότι τα οικονομικά ωφέληματα από αυτή τη μορφή τουρισμού κάθε άλλο παρά σημαντικό είναι, όλες χωρίς εξαίρεση οι χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών έχουν λίγο

πολύ αναπτύξει την απαραίτητη υποδομή και ανωδομή για την εξυπηρέτηση τουριστών αυτής της κατηγορίας. Συγκεκριμένα έχουν κατασκευάσει κάμπινγκ σε οδικούς άξονες, σε τουριστικές τοποθεσίες και στις παρυφές πόλεων, που προσφέρουν στα άτομα που πραγματοποιούν αυτής της μορφής τουρισμό υπηρεσίες φιλοξενίας, που κάνουν τη διαμονή τους όσο το δυνατό ανετότερη.

- Στο **κοσμοπολίτικο τουρισμό** κατά κύριο λόγο είναι ο κόσμος της αριστοκρατίας και οι μεγιστάνες του πλούτου, που συχνά ταξιδεύουν από το ένα κοσμοπολίτικο κέντρο στο άλλο. Όπως γίνεται αντιληπτό, τα άτομα αυτά ξοδεύουν μεγάλα χρηματικά ποσά τόσο κατά την τουριστική μετακίνησή τους όσο και κατά τη διαμονή τους στον τουριστικό προορισμό που επισκέπτονται, γι' αυτό και οι απαιτήσεις τους γενικά είναι πάρα πολύ μεγάλες.

Τα άτομα που κάνουν κοσμοπολίτικο τουρισμό μετακινούνται συνήθως με ιδιόκτητα μεταφορικά μέσα, όπως για παράδειγμα ιδιόκτητα αεροπλάνα, θαλαμηγούς κλπ. Στον τουριστικό προορισμό τους διαμένουν είτε σε ξενοδοχεία πολυτελείας είτε σε ιδιόκτητες ή νοικιασμένες πολυτελείς επαύλεις είτε σε ιδιόκτητες πολυτελείς θαλαμηγούς. Επίσης η ζωή που κάνουν τα άτομα αυτά στα διάφορα κοσμοπολίτικα κέντρα που επισκέπτονται κατά διαστήματα είναι πάρα πολύ κοσμική, κάτι άλλωστε που είναι πολύ φυσικό και απόλυτα συνυφασμένο με τη μορφή τουρισμού.

Η ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού, αν και θα την επιθυμούσαν πολλές χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών για καθαρά οικονομικούς λόγους, είναι οπωσδήποτε δύσκολη και αυτό γιατί εκτός από την κατάλληλη υποδομή και ανωδομή, απαιτείται

και η καταξίωση του τουριστικού προορισμού στην συνείδηση της αριστοκρατίας και των μεγιστάνων του πλούτου σαν τόπος κοσμοπολίτικου τουρισμού. Αυτό όμως απαιτεί συνεχή και έντονη προσπάθεια, μα πάνω απ' όλα μακριά περιθώρια χρόνου και αναμονής (Ανδριώτης, 2008).

- **Ο τουρισμός αναπήρων ή ατόμων με ειδικές ανάγκες** πρόκειται για μια ειδική μορφή τουρισμού, η ανάπτυξη της οποίας προωθείται τελευταία ολοένα και περισσότερο σε ορισμένες χώρες.

Βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη της μορφής τουρισμού για την οποία ο λόγος είναι η δημιουργία κάθε είδους τουριστικών εγκαταστάσεων, που να διαθέτουν ανάλογο εξοπλισμό για την εξυπηρέτηση των τουριστών με ειδικές ανάγκες, όπως και η προσφορά τουριστικών πακέτων που θα απευθύνεται στην ειδική αυτή κατηγορία πελατείας και θα ικανοποιεί τις δικές της τουριστικές ανάγκες ή επιθυμίες (Ανδριώτης, 2008).

Επίσης θα πρέπει οι χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών, που επιθυμούν να αναπτύξουν τη ειδική αυτή μορφή τουρισμού, να θεσπίσουν ειδικές τεχνικές προδιαγραφές που θα πρέπει απαραίτητα να τηρούν τα τουριστικά καταλύματα και οι άλλες τουριστικές εγκαταστάσεις που κατασκευάζονται ειδικά για την εξυπηρέτηση των τουριστών με ειδικές ανάγκες. Τέτοιου είδους προδιαγραφές είναι για παράδειγμα ράμπες, ανελκυστήρες, ειδικός εξοπλισμός στα δωμάτια και τους λοιπούς χώρους των τουριστικών καταλυμάτων κλπ, ώστε να μπορεί να γίνεται χρήση

τους εκ μέρους των τουριστών με ειδικές ανάγκες χωρίς προβλήματα ή τουλάχιστον με όσο το δυνατό λιγότερα γίνεται.

5.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού εισάγουν την μορφωτική εμπειρία στη θέση της επιδερμικής επαφής με το «ξένο» στοιχείο, λαμβάνουν υπόψη τη φέρουσα ικανότητα του επισκέπτη εξατομικεύοντας τις ταξιδιωτικές προτάσεις, αρνούνται τη δημιουργία μηχανισμών περιφρούρησης του τουρίστα μέσω της διαμόρφωσης γυάλινων πύργων. Ο περιβαλλοντικός, αγροτικός, αθλητικός, θρησκευτικός, πολιτιστικός ή τουρισμός με μορφές εθελοντισμού, επιχειρούν την επαναπροσέγγιση και ζεύξη της τουριστικής εμπειρίας με άλλες, παραγωγικές ή πολιτιστικές δραστηριότητες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

6.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αύξηση της τουριστικής κίνησης, εξαρτάται κυρίως από τρεις παράγοντες: α) την καλή οικονομία των χωρών προέλευσης, β) την παγκόσμια ηρεμία, αλλά και την ηρεμία στις σχέσεις μεταξύ των κρατών και β) το φυσικό, δομημένο και πολιτιστικό περιβάλλον της χώρας υποδοχής.

Το πιο βασικό όμως είναι το περιβάλλον με την ευρεία έννοια της χώρας προορισμού και εδώ μπορούμε να πούμε ότι η Ελλάδα διαθέτει πολλές περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, εθνικούς δρυμούς, αισθητικά δάση, σπάνια βιοποικιλότητα, άριστες κλιματολογικές συνθήκες και μια ανεξάντλητη αρχαιολογική και πολιτιστική κληρονομιά. Κατά συνέπεια πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στα έργα υποδομής ώστε να αναδειχτεί το τουριστικό προϊόν.

6.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Από τα μέσα του '90, η αιφορική ανάπτυξη του τουρισμού θεωρείται θέμα προτεραιότητας για θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο πλαίσιο Ανακοίνωσης με τίτλο "Συνεργασία μεταξύ μας για το μέλλον του Ευρωπαϊκού τουρισμού", η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε την περαιτέρω "προώθηση της αιφορικής ανάπτυξης των τουριστικών δραστηριοτήτων στην Ευρώπη μέσα από τον καθορισμό και την εφαρμογή της Ατζέντα

21". Αυτό το ζήτημα υποστηρίχθηκε σθεναρά και από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. Η πρόσφατη Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο "Βασικοί προσανατολισμοί για την αειφορία του Ευρωπαϊκού τουρισμού" προτείνει περισσότερα μέτρα για την ενδυνάμωση της συνεισφοράς της Ένωσης στην αειφορία του Ευρωπαϊκού τουρισμού. Επιπλέον, ο αειφορικός τουρισμός μπορεί να ωφεληθεί ιδιαίτερος από τις προσεγγίσεις και τα όργανα που περιγράφηκαν στην Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής πάνω σε θέματα περιβαλλοντικής ολοκλήρωσης με την οικονομική πολιτική. Παράδειγμα αποτελεί η Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για τη βιοποικιλότητα που περιλαμβάνει οδηγίες σχετικές με το θέμα της ανάπτυξης αειφορικού τουρισμού μέσα στις προστατευόμενες περιοχές και με χαμηλό αντίκτυπο στις προστατευόμενες περιοχές του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου Natura 2000. Τέλος, το Λευκό Βιβλίο σχετικά με την "Ευρωπαϊκή πολιτική μεταφορών για το 2010: καιρός για αποφάσεις" και οι πολιτικές της Ε.Ε. για τη διαχείριση του νερού και των αποβλήτων που επηρεάζουν άμεσα τον τομέα του τουρισμού, μπορούν να βοηθήσουν στην προώθηση της αειφορίας του τουρισμού (Ανδριώτης, 2008).

6.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ανάπτυξη του αειφορικού τουρισμού επιβάλλεται να ικανοποιεί τις ανάγκες των τωρινών τουριστών και των περιοχών που τους φιλοξενούν και παράλληλα να προστατεύει και να ενισχύει τις ευκαιρίες για το μέλλον. Θεωρείται ότι η ανάπτυξη αυτή οδηγεί στη διαχείριση όλων των πόρων με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι δυνατό να εκπληρώνονται οι

οικονομικές, κοινωνικές και αισθητικές ανάγκες, ενώ παράλληλα να διατηρείται η πολιτιστική ακεραιότητα, οι ουσιώδεις οικολογικές διαδικασίες, η βιολογική ποικιλότητα και τα συστήματα υποστήριξης της ζωής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

7.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Ελλάδα είναι ένας από τους δημοφιλέστερους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως, όχι μόνο για τις φιλικές και καθαρές θάλασσες, αλλά και για τα πανέμορφα τοπία της, το ήπιο κλίμα, τη μοναδική ιστορική κληρονομιά, καθώς και την πατροπαράδοτη ελληνική φιλοξενία. Όλα τα παραπάνω έχουν καταστήσει την Ελλάδα ένα θελκτικό προορισμό, όχι μόνο για το μαζικό, αλλά και τον εναλλακτικό τουρίστα.

Η Ελλάδα έχει ανάγκη τον ποιοτικό τουρισμό, που θα βασίζεται στις αρχές της αειφορίας, δημιουργώντας ένα παράλληλο αλλά και εξειδικευμένο τουριστικό προϊόν, το οποίο θα αναδεικνύει το ιδιαίτερο και αυθεντικό της πρόσωπο.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού εισάγουν την μορφωτική εμπειρία στη θέση της επιδερμικής επαφής με το «ξένο» στοιχείο, λαμβάνουν υπόψη τη φέρουσα ικανότητα του επισκέπτη εξατομικεύοντας τις ταξιδιωτικές προτάσεις, αρνούνται τη δημιουργία μηχανισμών περιφρούρησης του τουρίστα μέσω της διαμόρφωσης γυάλινων πύργων.

Ο περιβαλλοντικός, αγροτικός, αθλητικός, θρησκευτικός, πολιτιστικός ή τουρισμός με μορφές εθελοντισμού, επιχειρούν την επαναπροσέγγιση και ζεύξη της τουριστικής εμπειρίας με άλλες, παραγωγικές ή πολιτιστικές δραστηριότητες. Ο εναλλακτικός τουρισμός δεν μετατρέπει το χρόνο αναψυχής σε χρόνο σεμιναρίων, όμως αρνείται την κατάσταση της

«υπνοβασίας» στην οποία καταδικάζεται ο συμβατικός τουρίστας (Εντγκαρ Μορεν). Δεν υποτάσσεται σε στενά πελατειακές λογικές αλλά προτάσσει την ιδιαιτερότητα του τοπικού χώρου και μέσω αυτής της ιδιαιτερότητας διαφοροποιεί το τουριστικό προϊόν και το κάνει μοναδικό και ελκυστικό. Ο εναλλακτικός τουρισμός θέλει να κάνει τον καθένα να «αισθάνεται σαν το σπίτι του», οικειώνοντας τον με τις τοπικές αρετές, τα τοπία, τις τροφές, τα τραγούδια, το χορό, την ζωγραφική, την οδοιπορία, τη δημιουργία μέσα από την κατάσταση τηςσχόλης.

Ο εναλλακτικός τουρισμός μπορεί και πρέπει να προχωρήσει το απαιτούν οι περιστάσεις. Πρέπει να προχωρήσει ολιστικά και συντονισμένα, βάσει ενός θεσμικού πλαισίου, μίας εθνικής πολιτικής που θα ενεργοποιήσει τις δράσεις και τους τομείς που τον απαρτίζουν. Πρέπει να προχωρήσει και να προχωρήσει σωστά. Ο εναλλακτικός τουρισμός δεν μπορεί και δεν πρέπει να είναι μία άναρχη ανάπτυξη του ελληνικού τουρισμού, αλλά είναι η ευκαιρία για την αναγέννησή του.

7.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Αυτό που ανακαλύπτουμε σήμερα εμείς ως λύση στα προβλήματα του ελληνικού τουρισμού, οι ευρωπαίοι εταίροι μας το εφαρμόζουν με αξιοσημείωτη επιτυχία εδώ και αρκετά χρόνια. Η Ευρώπη ήδη δρέπει τα οφέλη του εναλλακτικού τουρισμού και βρίσκεται στο επόμενο στάδιο, αυτό της εξέλιξης, της εξειδίκευσης και της τελειοποίησης του. Η Ελλάδα βρίσκεται ακόμα στην αρχή.

Ο εναλλακτικός τουρισμός είναι αυτός που θα σηματοδοτήσει μία νέα περίοδο τουριστικής ανάπτυξης και τουριστικής πολιτικής για τον

ελληνικό χώρο και αυτό γιατί ο αριθμός των ευρωπαϊών πολιτών που στρέφεται προς τον εναλλακτικό τουρισμό ξεπερνά τα 35.000.000 και αυξάνεται με ρυθμούς του 20% κατά χρόνο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αγγλόφωνη Βιβλιογραφία

- Ø Gartner C. William, Τουριστική Ανάπτυξη, «Αρχές, Διαδικασίες Και Πολιτικές».
- Ø Holloway J. Christopher, & Chris Robinson, 2007. Τουριστικό Μάρκετινγκ. Τρίτη αγγλική έκδοση. Αθήνα: εκδόσεις Κλειδάριθμος
- Ø Lovelock C.H. (1983), “*Classifying Services to gain Strategic Marketing Insights*”, Journal of Marketing, 47 (summer)

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Ø «ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ», ένθετο περιοδικό του «ΒΗΜΑ MAGAZINO» στο «ΒΗΜΑ Της Κυριακής»
- Ø Ανδριώτης, Κ. (2008), Αειφορία και Εναλλακτικός Τουρισμός, εκδ. Σταμούλη, Αθήνα.
- Ø Αποστολόπουλος Κ., Σδράλη Δ., (2009), Εναλλακτικός και Ήπιος Τουρισμός Υπαίθρου, εκδ. Ελληνοεκδοτική, Αθήνα.
- Ø Ηγουμενάκης, Ν. (1996) Τουριστικό Μάρκετινγκ. Αθήνα: Interbooks

- Ø Ηγουμενάκης Γ Νίκος, Κραβαρίτης Ν Κώστας, Λύτρας Ν Περικλής, 1999, *Εισαγωγή στον Τουρισμό*. Εκδοτικός Οίκος Interbooks

- Ø Ιατρός, Α., (2005), *Επένδυση σε Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*, Πρακτικά 3^{ης} Δημερίδας Επιχειρηματικότητας, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.hua.gr>

- Ø Κοκκώσης Χ. και Τσάρτας Π., Σεπτέμβριος 2001, *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, εκδόσεις Κριτική, 1^η έκδοση, Αθήνα.

- Ø Λαγός, Δ. (2005), *Τουριστική Οικονομική*, εκδ. Κριτική, Αθήνα

- Ø Μάλλιαρης Πέτρος, (2000), *Εισαγωγή στο Μάρκετινγκ*, Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα

- Ø Πηγή ΕΟΤ Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης www.gnto.gr

- Ø Σταθόπουλος, Δ. (2006), *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού* Σημαντικός Αρωγός στην Ανάπτυξη του Τουριστικού Προϊόντος, www.traveldaily.gr

- Ø Σφακιανάκης, Μ., (2001), *Εναλλακτικές μορφές τουρισμού*, εκδ. ΕΛΛΗΝ, Αθήνα

- Ø Σχίδας Γ., (1998), *Ο άλλος τουρισμός*, εκδ. Οικοτοπία, Αθήνα

Ηλεκτρονική πηγή

- Ø www.enaef.gr

- Ø www.gnto.gr
- Ø www.agrotour.gr
- Ø www.agrotourism.gr

Παράρτημα 1

Τα κυριότερα συνεδριακά κέντρα στην Ελλάδα είναι:

- Ø Ζάππειο Μέγαρο
- Ø Ευγενίδιο Ίδρυμα
- Ø Πολεμικό Μουσείο
- Ø Μέγαρο Μουσικής
- Ø Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών
- Ø Πάντειο Πνεπιστήμιο
- Ø Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης
- Ø Κολέγιο Αθηνών
- Ø ΕΣΗΕΑ
- Ø ΕΒΕΑ
- Ø Κέντρο Δημόκριτος
- Ø Πολιτιστικό Κέντρο «Ελληνικός Κόσμος»
- Ø Κέντρο Ιονίων Νήσων
- Ø Εκπαιδευτικό Κέντρο Αγροτικής Τράπεζας
- Ø Πανεπιστήμιο Πειραιώς
- Ø Συνεδριακό Κέντρο ΔΕΘ
- Ø Εταιρία Μακεδονικών Σπουδών
- Ø Συνεδριακό Κέντρο ΠΑΣΕΓΕΣ Θεσ /νίκη
- Ø Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών
- Ø Ολυμπιακό Συνεδριακό Κέντρο Αρχαίας Ολυμπίας
- Ø Διάφορα Συνεδριακά Κέντρα

Τα κυριότερα εκθεσιακά κέντρα της Ελλάδας είναι:

- Ø Ο εκθεσιακός χώρος της Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης
- Ø Ζάππειο Μέγαρο

- Ø Εθνικά Στάδια ανά την χώρα, όπου είναι Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας, ΟΑΚΑ και Αλεξάνδρειο Στάδιο της Θεσσαλονίκης
 - Ø Ο εκθεσιακός χώρος του Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς
 - Ø Ιδιωτικά εκθεσιακά κέντρα, όπως το Εκθεσιακό Κέντρο Αθηνών
- Πηγή ΕΟΤ(www.gnto.gr)